

Sissel Prestmo

De yngste barnas behov for tilknytning som et ledd i barnehagens forebyggende arbeid

En kritisk diskursanalyse

Masteroppgave i spesialpedagogikk

Våren 2013

Veileder

Yngve Skjæveland

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Pedagogisk Institutt

Trondheim

Sammendrag

Temaet for oppgaven er knyttet til den stadig pågående debatten om de yngste barna i barnehagen, hvor det er blitt stilt kritiske spørsmål om hvorvidt barnehagen er bra eller ikke for de aller yngste barna. Det fremstår ulike oppfatninger om tidlig barnehagestart og hva som er best for de yngste barna og den tidlige start i barnehagen. På grunnlag av dette har det oppstått en kamp om definisjonsmakt. Hensikten med min forskning er å se hvordan tilknytning kan ses som en faktor i forebyggende arbeid i barnehagen. Oppgavens problemstilling er som følger;

Hvordan kan man se de yngste barnas behov for tilknytning i sammenheng med barnehagen som forebyggende virksomhet?

Studien bygger på en kritisk diskursanalyse basert på et utvalg av barnehagens styringsdokumenter og et utvalg av sentrale avisartikler fra den senere tids debatt om de yngste barna i barnehagen. Ved å benytte meg av Neumanns analysemodell som verktøy for oppgaven, har jeg analysert og forsøkt å trekke fram sannheter ved Kvalitetsmeldingen og Rammeplanen for barnehagen, og hvordan disse har møtt oppslutning eller motstand i sannhetene blant stemmene i debatten.

De teoretiske rammefaktorene som er knyttet til oppgaven representerer tidligere forskning om de yngste barna og barnesyn som preger samfunnet i dag. Funnene er analysert i lys av teorier om tilknytning, omsorg, kompetente voksne, kvalitet og barn som subjekt. Disse teoretiske rammefaktorene fungerer som et verktøy i analyse og drøfting, og er relevant for å kunne forstå og tolke problemstillingen.

Av analysen har jeg identifisert ulike funn. Det fremstår to hovedposisjoner i diskursen; en pedagogisk og en psykologisk. På den ene siden ses barnet som kompetent, mens på andre ses barnet som sårbart. Diskursen har et forenlig syn på at de yngste barna har behov for små barnegrupper og voksne som er kompetente. Et viktig trekk ved kvalitetsmeldingen og ved rammeplanen er forebygging, hvor barnehagen som institusjon har et særlig ansvar for å forebygge vansker og oppdage behov. Flere av stemmene i debatten problematiserer og utfordrer styringsdokumentene og dens forebyggende hensikter, og stiller seg kritisk til at kvaliteten på barnehagetilbudet er god nok til å møte de yngste barnas behov for tilknytning sett som faktor i forebyggende arbeid.

Forord

Med dette er jeg i avslutningsfasen. Jeg valgte å skrive masteroppgave i spesialpedagogikk fordi jeg hadde et ønske om egen utvikling og høyere forståelse. Mulighetene vil med dette bli flere, og flere dører vil åpnes. Valg av studiens tema kom av den pågående debatten om de yngste barna i barnehagen. Det var derfor av interesse å skape en dypere forståelse mellom statlige føringer og den senere tids debatt, og hvordan barnehagens styringsdokumenter møter oppslutning og motstand i forbindelse med dette. På bakgrunn av tanker omkring temaet og problemstilling bestemte meg for å benytte meg av en kritisk diskursanalyse.

I dag sitter jeg her med en ferdigstilt masteroppgave, som jeg har blitt veldig stolt av, og glad for at jeg skrev, klar til å leveres. Det er mange som fortjener en takk for sine bidrag og innspill til dette arbeidet. Først og fremst vil jeg takke min veileder Yngve Skjæveland. Takk for all støtte og hjelp, og for inspirerende og konstruktiv veiledning.

Jeg vil også takke mine kollegaer, medstudenter og venner for støtte og forståelse fra en ellers så asosial hverdag. En spesiell takk til Silje, Lillian og Ida for støtte, ros og godt humør. Våre kvelder sammen med vin, ost og kjeks, og avbrekk ved lange dager på lesesalen med et slag yatzy, har gitt et løft på tilværelsen, og bidratt til fruktbare refleksjoner og rom for utløp av frustrasjon.

Takk til Elisabeth Koren og Mona Beate Olsen for korrekturlesning og nyttige tilbakemeldinger.

Til slutt vil jeg takke sønnen min Sigurd, mamma og pappa. Tusen takk for tålmodigheten i en travel hverdag, og måten dere evner og stiller opp og støtter meg.

«You must be the change you wish to see in the world». Gandhi

Takk!

Trondheim 15. Mai 2013

Sissel Prestmo

Innhold

1. Innledning	1
Bakgrunn og problemstilling	1
Spesialpedagogisk relevans	2
Oppgavens disposisjon	4
2. Teoretisk og metodisk tilnærming	5
Diskurs	5
Kritisk diskursanalyse.....	6
Metodisk modell	7
Kilde utvalg	10
Forskerrollen.....	11
Diskursordenens historiske bakgrunn.....	12
3. Teoretiske rammefaktorer.....	14
4. Presentasjon av funn og analyse	19
Analyse av Kvalitetsmeldingen	19
Oppsummering av representasjoner	26
Analyse av Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver	28
Oppsummering av representasjoner	30
Analyse av den senere tids debatt.....	31
Oppsummering av representasjoner	36
5. Identifisering av diskursens lagdeling	38
Oppsummering av diskursens lagdeling.....	41
6. Avsluttende kommentarer	43
Kilder.....	46
Litteratur.....	47

1. Innledning

”Barn under 2 år bør ikke gå i barnehagen”¹.

Bakgrunn og problemstilling

Utsagnet ovenfor var VG sin forsideoverskrift, og den underbygger på mange måter en sterk posisjon i debatten om de aller yngste barna i barnehagen. Psykologspesialist Joachim Harrklou er en av de som mener at barn under to år ikke bør gå i barnehage. Han mener at barn under to år har det best hjemme da de trenger tryggheten til mor eller far. Overskriften fikk Kunnskapsminister Kristin Halvorsen til å reagere. Halvorsen møtte denne kritiske artikkelen med å si at VG ikke har dekning for det de skrev, og at dette vil virke skremmende for foreldrene til ca 60 000 begynnende barnehagebarn. Lignende utsagn knyttet til de yngste barna i barnehagen er ikke et nytt fenomen, og lignende tema har vært i medias søkelys år etter år. Debattens ulike stemmer har utvilsomt problematisert og utfordret statlige føringer med sine meninger og holdninger, og dermed bidratt til å sette sine preg på det offentlige synet på barnas tidlige start i barnehagen.

I den senere tids debatt er det blitt stilt kritiske spørsmål ved barnehagens kvalitet og om den er tilpasset de aller yngste barna. Kritikken kan komme av at i de senere årene er barnehagetilbudet gått fra å være et tilbud for noen barn til et tilbud for alle. I dag begynner ca 80 % av barna i Norge allerede ved ett års alderen i barnehagen. Tall hentet fra Statistisk sentralbyrå (2012) viser at barn i alderen ett og to år har økt voldsomt siden 1980. Den gang gikk bare 7 prosent av de yngste barna i barnehage, mens i årene 1990 og 2000 var prosentandelen på 15 og 37 prosent. Tallene fra 2010 viser en kraftig økning med en prosentandel på henholdsvis 79 prosent. Dette kommer av at myndighetene har satset stort på barnehageutbygging de siste årene. Grunnet den hyppige utbyggingen er det blitt stilt spørsmål om fokuset er blitt mindre rettet mot kvalitet enn kvantitet i barnehagedekningen. Min interesse for temaet kommer av den stadige pågående debatten om hvorvidt barnehagen er bra eller ikke for de aller yngste barna.

I oppdrag fra Kunnskapsdepartementet har Høgskolen i Oslo og Akershus laget en rapport over forskning knyttet til barn i alderen 0 – 3 år i barnehagen, ”Hva betyr livet i barnehagen for barn under tre år?” (2012). *Bedre føre var...* (Major, mfl., 2011) er en samlet fremstilling av tiltak som fremmer psykisk helse og forebygger psykiske plager og lidelser. Rapporten

---

¹ VG, 31.7.2012.

opsummerer de 50 viktigste tiltakene, og blant de 10 viktigste fremgår barnehager med høy kvalitet. Rapporten konkluderer med at alle barn har rett på en barnehage med høy kvalitet, og at dette er det viktigste forebyggende tiltaket for barn i førskolealderen. Det vektlegges også behov for ytterligere forskning for å øke kunnskapen om den langsiktige virkningen av den tidlige barnehagestarten, utvikling av følelser, adferd og sosial kompetanse (Bjørnstad & Samuelsson, 2012).

Intensjonen i denne masteroppgaven er derfor å få en dypere forståelse mellom statlige føringer og den senere tids debatt. Det vil være av interesse å identifisere statlige intensjoner og hvordan barnehagens styringsdokumenter møter oppslutning eller motstand i forhold til dette. Det fremstår ulike oppfatninger om hva som er best for de yngste barna og den tidlige start i barnehagen. På grunnlag av dette har det oppstått en kamp om definisjonsmakt. I masteroppgaven vil jeg se hvordan tilknytning kan ses som en faktor i forebyggende arbeid i barnehagen. Med dette er oppgaven allerede blitt noe avgrenset, og en nærmere avgrensning blir presisert (Jf. kapittel 2, *Kilde utvalg*).

Gjennom diskursanalytisk tilnærming vil jeg forsøke å belyse sider ved barnehagens styringsdokumenter, samt debatten, og deres forhold til hverandre. Dette gir følgende problemstilling for masteroppgaven:

Hvordan kan man se de yngste barnas behov for tilknytning i sammenheng med barnehagen som forebyggende virksomhet?

Problemstillingen vil bli undersøkt gjennom en kritisk diskursanalyse basert på barnehagens styringsdokumenter og den senere tids debatt om de yngste barna i barnehagen.

Spesialpedagogisk relevans

For å skape forståelse for hvorfor jeg forstår tilknytning som en faktor i forebyggende arbeid, er det nødvendig å gjøre rede for spesialpedagogisk relevans. I gjennom tidene har vi vært opptatt av hva som er helsebringende og hva som kan forebygge sykdom. Forebygging fremstår ikke som et entydig begrep, og har derfor ulike definisjoner. Befring (2009) fokuserer på at forebygging handler både om å redusere tilgangen av noe negativt, samtidig som med å tilføre noe positivt. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) understreker betydningen av barnehagen som forebyggende og helsefremmende funksjon, hvor institusjonen har et særlig ansvar for å forebygge vansker og oppdage behov. Forebygging ses ofte i sammenheng med prinsippet om tidlig innsats, og samfunnets fokus på

tidlig innsats viser en prioritering av forebyggende handling. Tidlig innsats innebærer en innsats på et tidlig tidspunkt i barnets liv, og innsats raskt etter at problemet er avdekket (Utdanningsdirektoratet, 2009). Forebygging kan skje på ulike nivåer, blant annet på individ-, institusjons- og samfunnsnivå. På et individnivå handler det om å støtte barnet for å fremme en positiv utvikling. Forebygging på institusjonsnivå omfatter individuell tilrettelegging og møte barnet ut i fra deres egne forutsetninger. På et samfunnsnivå innebærer en målrettet innsats, der målet blant annet er å begrense omfanget av uheldige imitasjonsmodeller. Her står samfunnsansvar for barn og unges oppvekst sentralt, og ut i fra dette kan forebygging ses som ansvarlig helhetspedagogikk (Befring, 2008).

I følge Tangen (2008) har spesialpedagogen som overordnet mål ”(...) å fremme gode lærings-, utviklings- og livsvilkår for barn” som av ulike grunner har forutsetninger for å møte ”(...) vansker og barrierer i sin utvikling, læring og livsutfoldelse”. For spesialpedagogen innebærer dette to sentrale arbeidsoppgaver, som omhandler å *forebygge* at vansker og barrierer skal oppstå og/eller skal utvikle seg. Mens den andre oppgaven er å *avhjelp* og *redusere* vansker og barrierer som allerede finnes (s. 17). Som nevnt ovenfor handler forebygging om å redusere tilgangen på noe negativt, og samtidig forsterke de positive (Befring, 2008, s. 170). Ut fra dette ser jeg blant annet at spesialpedagogens oppgave er å forebygge. Barnehagen spiller i dag en viktig rolle for mange småbarnsfamilier, og som dermed berøres både på godt og vondt av det som foregår i barnehagen. Derfor er det viktig å rette fokus mot hvordan barnet forstås og blir møtt i barnehagen og på hvilke konsekvenser dette kan få i nær og fjern fremtid, både for det enkelte barnet, familien og samfunnet. De voksnes følelsesmessig tilgjengelighet og oppmerksomhet, blir sett som en avgjørende faktor for barnets personlighetsutvikling. De tidlige relasjonene kan danne et grunnlag for forebyggende arbeid, og må ta utgangspunkt i den emosjonelle kvaliteten på de nære relasjonene mellom barnet og de voksne (Abrahamsen, 1997).

Forebygging som beskyttende faktor bygger på innsikt og bevissthet om faktorer som kan true barns læring og utvikling (Befring, 2012). I min masteroppgave vil jeg prøve å sette fokus på ettåringens behov for tilknytning, og tilknytning som faktor i forebyggende arbeid og tidlig innsats. I denne sammenhengen kan det være av betydning å se hva som hemmer og fremmer ettåringens grunnleggende behov. Ut fra teorien jeg har referert til kan det være rimelig å se betydningen av hvordan ettåringens tilknytnings- og omsorgsbehov blir møtt, og hvordan det kan virke fremmende eller hemmende for utvikling, livskvalitet og inkludering. I denne oppgaven vil jeg se nærmere på tilknytning som faktor i et forebyggende perspektiv.

Oppgavens disposisjon

I *Kapittel 1* har jeg gjort rede for bakgrunn og formål med oppgaven, samt hvordan forskningsspørsmålet kan belyse en spesialpedagogisk relevans, hvor tilknytning ses som en faktor i forebyggende arbeid. I *Kapittel 2* gjør jeg rede for diskursanalyse, som kan ses som teoretisk og metodisk tilnærming. Den metodiske fremgangsmåten vil være i tråd med Neumann (2001). Jeg vil også presentere og fastsette diskursens nullpunkt, og avgrensning av oppgaven vil presiseres her. I *Kapittel 3* presenteres de teoretiske rammefaktorene som ligger til grunn, også sett som kulturell kompetanse (ibid). Neumann understreker hvor viktig det er som forsker å sette seg inn i det temaet som det skal forskes på før analysen av diskursen begynner (ibid). *Kapittel 4* inneholder en presentasjon av mine funn og analyse, hvor hensikten er å undersøke hvilke representasjoner som eksisterer i de ulike monumentene som svarer til studiets problemstilling. I *Kapittel 5* identifiseres diskursens lagdeling, hvor jeg vil undersøke relasjonene mellom representasjonene, og hvorvidt de problematiserer og utfordrer hverandre, og jeg vil se hvorvidt det eksisterer representasjoner som er konstante eller bestandige. I *Kapittel 6* gir jeg en oppsummering av studiets funn knyttet til problemstillingen, og en avsluttende refleksjon.

2. Teoretisk og metodisk tilnærming

I denne delen av oppgaven presenteres den teoretiske og metodiske tilnærmingen. Innenfor diskursanalyse henger teori og metode nøye sammen. Diskursteori kan med andre ord sies å være det teoretiske rammeverket som vil være til støtte i den metodiske fremgangsmåten, i diskursanalysen, og videre i tolkning og drøfting av funnene. Metoden er hvordan man griper fatt i disse strukturene. Innenfor et slikt prosjekt kan metode være en fremgangsmåte for innsamling og behandling av ulike former for data. Intensjonen med metodebruken er å fremskaffe den empirien som er relevant for å besvare problemstillingen på en hensiktsmessig måte (Kvale, 1997). I dette studiet analyserer jeg statlige styringsdokumenter og sentrale avisartikler, og trenger derfor en egnet forskningsmetode som er god til å belyse meningsbrytninger, maktforhold og hvordan mening blir konstruert. Jeg anser det som hensiktsmessig å benytte en diskursanalytisk tilnærming, nærmere bestemt en kritisk diskursanalyse, for å svare på problemstillingen, da denne forskningsmetoden er egnet for å danne et helhetlig bilde av posisjonene i diskursen om de yngste barna i barnehagen.

Diskurs

De fleste retninger innenfor diskursanalyse er filosofisk forankret i *sosialkonstruktivismen*. Som diskursanalytiker er man først og fremst opptatt av det vordende, altså hvorledes og hvorfor ting fremtrer som de gjør. Sosialkonstruktivisme innebærer at vår oppfattelse av "virkeligheten" blir forstått subjektivt, og derfor vil verden fremtre ulikt for oss. Virkeligheten er sosialt konstruert og vil være avhengig av konteksten man befinner seg i, og tid, sted og kultur bidrar til hvordan vi oppfatter verden. En objektiv forståelse av verden er derfor vanskelig (Neumann, 2001). Diskursbegrepet er ofte knyttet til Michel Foucault, og han regnes som grunnlegger av diskursanalysen. Jørgensen og Philips (1999) beskriver hvordan Foucault "følger det generelle sosialkonstruktivistiske premiss om at viten ikke bare er en virkeligheten" (s.22). Det betyr at viten ikke reflekterer virkeligheten alene. Vår viten kan ikke oppfattes som en objektiv sannhet, men en produksjon av hvordan vi oppfatter verden. Neumann (2001) ser diskursbegrepet i lys av det sosiale og det politiske, og har følgende definisjon:

En diskurs er et system for frembringelse av et av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som eller mindre normale, er virkelighetskonstruerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner. (s. 18).

Med andre ord omfatter en diskurs bestemte måter å snakke om og forstå verden på, som igjen får en rolle i hvordan vi former vår identitet og sosiale relasjoner (Jørgensen & Philips, 1999).

Kritisk diskursanalyse

Kritisk diskursanalyse (KDA) er i følge Fairclough (2008) ”(..) en form for kritisk samfundsvitenskap orienteret mod at belyse problemer, som folk konfronteres med gjennom bestemte former for samfundsliv” (s. 99). KDA karakteriseres som både en teori og en metode, og blir sett på som en verktøykasse som kan tilpasses problemstillingen ved å gjennomføre deler av den og/eller supplere med andre metoder og/eller teori (ibid). Jeg har valgt Neumanns analysemodell for å besvare problemstillingen. Neumann har utarbeidet et konkret verktøy som passer til å besvare problemstillingen, og modellen blir nøye gjennomgått nedenfor.

Kritisk diskursanalyse er egnet for å problematisere og undersøke relasjoner mellom diskursiv praksis og sosiale og kulturelle utviklinger i ulike sosiale sammenhenger (Jørgensen og Phillips, 1999, s. 72). Foucault (1970) kaller dette uproblematiserte konvensjoner og strukturer, og hevder at alt fra språk til makt er relatert til dette underliggende nettet i en diskurs. Jeg ser dette som at diskursanalyse handler i om å lese mellom linjene, og hva som kommer frem i mellom tekst og kontekst. Videre presenterer Jørgensen og Phillips (1999) fem fellestrekk innenfor kritisk diskursteori. Disse karakteristiske trekkene omfatter for det første et formål om sosiale og kulturelle forandringsprosesser og strukturer av en delvis lingvistisk-diskursiv karakter. Det er gjennom diskursiv praksis i hverdagen at sosial og kulturell reproduksjon og forandringer oppstår. Formålet her er å se på den lingvistiske dimensjonen av sosiale og kulturelle strukturer og endringsprosesser. Det andre er en diskurs både konstituerende og konstituert, hvor diskursen ses som en viktig form for sosial praksis som både konstituerer den sosiale verden og konstitueres av andre sosiale praksiser. Som sosial praksis, står diskursen i et dialektisk forhold til andre sosiale dimensjoner. Det vil si at diskursen konstituerer den sosiale verden, og konstitueres av andre praksiser. Det tredje nøkkelbegrepet innebærer at språket skal analyseres empirisk i den sosiale sammenhengen. Kritisk diskursanalyse lager en konkret lingvistisk tekstanalyse av språket i sosial interaksjon. Som det fjerde fellestrekket er at diskursen skaper ideologiske effekter, ved at den både skaper og reproduserer ulike maktforhold mellom sosiale grupper. Det femte punktet innebærer kritisk forskning. Kritisk diskursanalyse kan ikke ses om politisk nøytral, men som en kritisk tilnærming som er politisk engasjert i sosial endring. Hensikten med kritisk diskursanalyse er blant annet at resultatene skal kunne brukes i kampen for radikal forandring (ibid, s. 73-76).

Til tross for at Foucault oppfattes som kritisk diskursanalyses grunnlegger, er det mange andre som har bidratt og gjort en stor jobb på dette området, som blant annet Wodak og Mayer (2009), Jørgensen og Phillips (1999) og Neumann (2001). De ulike teoriene dekker et spekter av ulike diskursive aspekter og kan være til hjelp i en analyse barnehagens styringsdokumenter og den senere tids debatt om de yngste barnas behov for tilknytning som forebyggende faktor. Jeg har valgt å belyse problemstillingen i lys av Neumanns analysemodell, fordi modellen kan være et verktøy nå jeg skal identifisere ulike posisjoner ved diskursens representasjoner og lagdelinger. Modellen er nøye beskrevet nedenfor. Samtidig har jeg på et veldig begrenset område foretatt en frekvensmåling av begrepene *læring* og *omsorg*. Man skal være forsiktig med å legge for mye vekt ved slike tall, men kvantifisering kan fortelle noe om vektlegging av de ulike arbeidsområdene.

Metodisk modell

Neumann (2001) har utviklet en analysemodell, som er tredelt. De ulike delene er følgende; valg og avgrensning av diskurs, diskursens representasjoner og diskursens lagdeling. Før man kan begi seg ut på de tre analysestegene, er det nødvendig å skaffe seg kulturell kompetanse for å kunne utføre en god diskursanalyse. Kulturell kompetanse innebærer å fremskaffe seg en generell kjennskap til det feltet som skal undersøkes (ibid).

Første steg Neumann (2001) beskriver er valg og avgrensning det som skal studeres. Avgrensning av diskursen vil være avhengig av problemstillingen. Dette betyr at valg og avgrensning vil være bundet til den enkelte diskursanalyse. En diskurs fremtrer ikke i et vakuum, den påvirkes av og vil selv påvirke andre diskurser, dette kalles interdiskursivitet (Jørgensen & Phillips, 1999). For dette studiet vil det være naturlig å avgrense oppgaven fra den nye barnehageloven ble revidert og ny Rammeplan for barnehagen (2006) trådte i kraft. Disse endringene ga barnehagen et nytt mandat. Avgrensningen for oppgaven vil bli presisere nedenfor under punkt; *Diskursordenens historiske bakgrunn*.

Det andre steget i analysen handler om å identifisere diskursens representasjoner. Det innebærer å sette opp en inventarliste over de representasjoner som finnes i den valgte diskursen. En *representasjon* er en `tekst` som kommer mellom den fysiske gitte verden (ontologi) og vår sansing av den (epistemologi). Diskurs er virkelighetsproduserende, noe som Neumann (2001) forklarer med at *virkeligheter* er en billedgjøring av ulike representasjoner. Fundamentet i en diskurs består av representasjoner, og ved

institusjonalisering utgjør de en posisjon i diskursen. Dette forklarer Neumann (2001) på følgende måte:

En institusjon er et symbolbasert program som regulerer sosial handling og som har en materialitet. Å institusjonalisere en diskurs er altså å formalisere settet med utsagn og praksiser (s. 177).

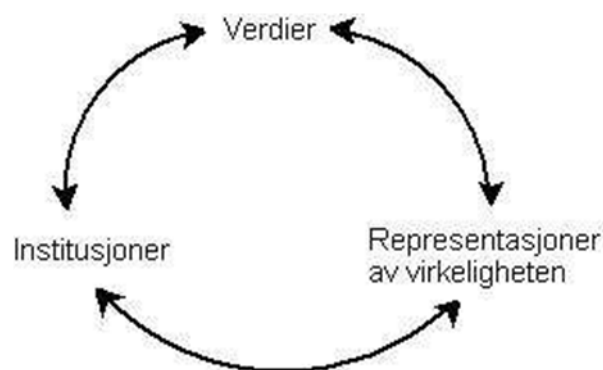
En diskurs handler om å se mening der mening dannes. Mening kan ses som noe fast, men kan endres over tid (Jørgensen & Phillips, 1999). Enkelte forståelser av et fenomen kan oppleves som mer "sanne" enn andre, som igjen kan bidra til at de får større makt eller innflytelse enn andre. Disse representasjonene vil da være *dominerende*. Dominerende representasjoner vil oppleves som naturlig og riktige, og noe som vi tar for gitt. Når en diskurs fremstår som `naturlig` eksisterer det en tilstand av hegemoni. Neumann (2001) stiller seg kritisk til en hegemonisk tilstand, da en lukket diskurs mest sannsynlig vil utfordres². Han hevder i midlertidig også at det er umulig å lukke en diskurs meningsmessig, da mening ligger i relasjoner mellom fenomener, og relasjoner vil alltid være i fluks. Eksemplifisering på dette kommer tydelig frem når han skriver at `selv i de mest fundamentalistiske religiøse samfunn kan man finne ateister` (s. 60).

Det tredje og det siste steget i analysen er diskursens lagdeling. Hvorfor forblir ting som det alltid har vært, dette steget sier noe om representasjoner er konstante eller like bestandige. Det kan også sies at visse representasjoner har en større `treghet` enn andre, dette ved at de er tregere å forandre. Noen representasjoner er vanskeligere å forandre, dermed også lettere å opprettholde enn andre. Neumann (2001) sier at "enkelte tegn er bedre å tenke med – lettere å ty til for å definere meningsmønstre – enn andre. Det er oppgave for diskursanalytikerens å demonstrere dette" (s. 63). Diskurser finnes i kraft av regulariteter som bæres av sosiale praksiser - handlingstyper, som finner sted i spesifikke sosiale kontekster. Representasjoner og institusjoner knyttes videre til verdier, og som Neumann påpeker: "Virkeligheten er institusjonaliserte verdier som reproduseres ved at subjektet handler i henhold til dem" (Neumann 2001, s. 94). En diskurs kan illustreres med hjelp av en modell som blant annet Neumann (2001) bruker i boken; *Mening, Materialitet, Makt* (s.93).

---

² Sett i lys at Faircloughs syn på hegemoni. En betydnings- konsensus der mennesket gjør motstand og utfordrer de dominerende betydningene (Jørgensen & Phillips, 1999).

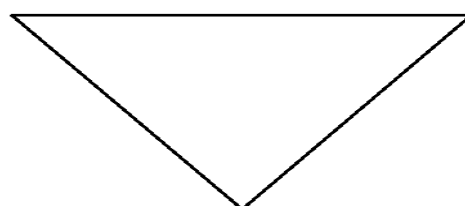

Modellen illustrerer diskursen som en lukket feedback – loop mellom virkelighet, verdier og institusjoner. Som sagt mener Neumann at en hegemonisk tilstand vil alltid møte motstand fra alternative representasjoner som vil bryte den lukkede diskursen. Derfor kreves hardt diskursivt arbeid for å opprettholde en ”sann” representasjon og resonans i diskursen for å holde den diskursive feedback – loop lukket (ibid).

Til tross for at dette er det tredje og siste steget i analysen, mener Neumann (2001) at om man avslutter analysen etter de tre første analysestegene, vil man risikere å vektlegge det talte og det skrevne ord, og for lite på diskursens *materialitet*. En diskurs har både en språklig og en ikke-språklig materialitet, skillet er noe uklart. Neumann (2001) ser dette skillet i forholdt til det Foucault kaller ”arkivet”. ”Arkivet” er det som er med å bestemme handlingsbetingelsene våre, setter grenser for hva man sier og gjør. ”Hvilke materielle handlingsbetingelser av sproglig og ikke sproglig art stiller det relevante arkivet opp for et utsagn, og hvilke formelle og uformelle institusjoner (...) setter det i spill?” (Neumann 2001, s. 85). Det handler om å forstå diskursen i et helhetlig perspektiv, hvor det foregår en gjensidig forståelse mellom språk/tanke, handling og materialitet. Med modellen nedenfor, inspirert av Jäger & Maier (2009), har jeg forsøkt å visualisere diskursen sett i et helhetsperspektiv (s.57).

Språk/tanke

Handling

Materialitet

Prinsipper om habitus

Diskursens materialitet kan være vanskelig å få taket på. Modellen ovenfor og prinsippet om å forstå diskursen i et helhetsperspektiv kan ses i nær forståelse av den franske teoretikeren Bordieu (1930 – 2002) sine prinsipper om habitus og kapital. Habitus er ”(..) en slags transformerende maskine, som får os til at `reproducere` de sosiale forhold, vi selv har skabt(...)” (Wilken, 2011, s. 47). Som mennesker inngår vi i ulike sosiale strukturer, som igjen har betydning for hvordan vi lever. Habitus er internaliserte strukturer, som bestemmer en persons måte å handle på, og hvordan man ser verden, og tenke på. Disse strukturene er derfor med å påvirke vår virkelighetsoppfatning (Ibid). Hva vi tilegner som av ny kapital er avhengig av ulike elementer, dette kan blant annet være hvem vi er og hvor vi kommer fra. Habitus er ikke uforanderlig og statisk, men kan forandres og vi kan tilegne oss nye habitus (Larsen og Slåtten, 2008).

Kilde utvalg

Vinteren 2013 kom Stortingsmelding nr. 24 *Fremtidens barnehage*, denne meldingen kom dessverre kom for seint til å bli med i min analyse da jeg har frister å forholde meg til. Jeg ser absolutt at det hadde vært av stor interesse og av relevans å analysere denne meldingen. Tekster som jeg anser som knute- eller forankringspunkt for diskursen, også kaldt monumenter (Neumann, 2001), er Stortingsmelding nr. 41 *Kvalitet i barnehagen* (2008 – 2009), heretter kalt kvalitetsmeldingen og *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver* (2011), heretter kalt rammeplanen. Det kunne vært hensiktsmessig og analysert *Temaheftet om de minste barna i barnhagen* (2006) men jeg har valgt å vektlegge rammeplanen fordi den gir ”en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet” (Rammeplanen for barnehagen, 2011), mens temaheftet er ment (...) for å støtte barnehagens arbeid (...)” og være til ”(...) grunnlag for refleksjon (...)”, og dermed ikke har samme status som styringsdokument. Derfor ser jeg rammeplanen som sentralt statlig styringsdokument, og som relevant i forhold til oppgavens problemstilling. For å identifisere diskursens representasjoner har jeg tatt for meg hvert dokument og søkt ut nøkkelbegrepene tilknyttet problemstillingen. Nøkkelbegrepene er; *barnehage, tilknytning, omsorg, kvalitet, forebygging og de yngste barna*.

Grunnet aktualiteten dette temaet har i dag, vil jeg også trekke inn sentrale avisartikler fra den senere tiden. Jeg presisere at det er et utvalg avisartikler som analyseres, dette kommer av at studiens begrensede omfang ikke tillater å inkludere et bredt omfang av avisartikler. Valg av

avisartikler ble gjennomført med hjelp av søkemonitoren A-tekst. A- tekst gir tilgang til alle norske aviser i fulltekst. Søket ble foretatt med nøkkelbegrepene nevnt ovenfor. Jeg har valgt ut 10 avisartikler som fremstår som sentrale posisjoner i debatten og videre for oppgavens problemstilling. Utdraget av artiklene er også begrenset innenfor en tidsramme. I oppgaven fremstår artiklene som *den senere tids debatt*.

Forskerrollen

I all type forskning er det viktig å kunne vurdere forskerens legitimitet. Reliabilitet knyttes til forskningens pålitelighet, og validitet knyttes til forskningens gyldighet. Validitet handler om man faktisk undersøker det som det er meningen man skal undersøke (Postholm, 2010; Ringdal, 2009). Subjektiviteten kan true validiteten, reliabiliteten og generalisering innenfor forskningsprosessen (Postholm, 2010).

Forskning er en prosess som ikke er objektiv, dette fordi mennesket påvirkes av subjektive holdninger og verdier (Kleven, 2011). Min forståelse av diskursen er vanskelig å skrinlegge, derfor har jeg valgt å gjøre rede for min kulturelle kompetanse i kapittel 3.0 *Teoretiske rammefaktorer*. Dette for å kunne klargjøre min subjektivitet ovenfor meg selv og leseren(e) i forhold til min tolkning av tekstene. Diskursanalytikere skal jobbe med faktiske og relevante utsagn, for å finne mønstre og sosiale konsekvenser de ulike diskursive fremstillingene får i virkeligheten. Virkeligheten er vanskelig å nå foruten diskursen, og det er diskursen i seg selv som er gjenstanden for analysen. Med dette kan det være utfordrende for forskerne å undersøke diskurser man selv har en mening om og som man står i relasjon til. For ikke å la egne meninger overskygge analysen, forutsettes det at diskursanalytikeren setter en parentes rundt sin egen forforståelse og viten om temaet. Som forsker vil man naturlig være en del av det som skal undersøkes, og derfor allerede en del av det man er ute etter å avdekke (Jørgensen & Phillips, 1999). Dette står i samsvar med Neumann (2001) hvor han uttrykker at `mellom verden og vårt grep på den, kommer representasjonene av verden`. Med dette forstår jeg at tolkningsprosesser gjennom dette studiet vil være preget av min forforståelse og ideologiske affekter. For at studiet skal fremstå som troverdig vil jeg gjennomgående bruke diskursteori, teoretisk rammefaktorer innenfor feltet og med kjennskap til diskursens bakgrunn, hjelpe meg til at studiet fremstår som troverdig.

Hensikten med kildegransking er i følge Tveit (2011) å skaffe seg pålitelig informasjon. Den største utfordringen er å kunne "(..) avgjøre hvor valid eller gyldig en kilde er (s. 155)". Tveit sier at det til syvende og sist er "(...) sunn fornuft satt i system (ibid, s. 155). Kildekritikk er

”(…) håndverksregler som sier hvordan en skal behandle kilder for ikke å forvri den informasjonen en får ut av dem.” (Kjeldstadli, 1999, s. 169). Faktorer jeg har tatt hensyn til ved valg av kilder er tatt i betraktning av ytre- og indre kildekritikk. Jeg har sett etter samsvar mellom kildene, brukt eget faglig skjønn og i størst mulig grad å bruke dokumenter og forfattere som er relevante for området. Ut fra dette anser jeg at de kildene jeg har brukt er troverdige.

Diskursordenens historiske bakgrunn

Diskursorden er summen av de diskurser som befinner seg i en sosial institusjon eller et samfunn. Innenfor diskursordene omhandler de ulike diskursene samme tema, men følger diskursordenen på hver sin måte. Fairclough³ beskriver hvordan ulike diskurser er i kamp for å fremme at sin forståelse av et fenomen er den sanne forståelsen (Jørgensen & Phillips, 1999).

Foucault hevder i boken *Galskapens historie* (2000) at om man skal kunne forstå et fenomen må man tilbake til det tidspunktet det vokste frem, også kalt nullpunktet. For at jeg skal kunne finne nullpunktet i dette studiet må jeg ta et raskt tilbakeblikk i barnehagefeltet i den senere tid. Siden barnehageloven 1975, har det vært en politisk målsetting om at alle barn som ønsker, skal få plass i barnehagen (Seland, 2011). I 2003 fikk vi et barnehageforlik på Stortinget, og dette innebar en sterk opptrapping av barnehageutbyggingen og innføring av maksimumspris for en barnehageplass. I 2005 – 2006 fikk barnehagen ny lov og revidert rammeplan, samtidig som den ble flyttet fra Barne- og likestillingsdepartementet til Kunnskapsdepartementet. 2008 kom den nye formålsparagrafen for barnehagene vedtatt, og lovfestet individuell rett til barnehageplass ble innført 1. januar 2009. Fra den tid har barnehagen gått fra å være et tilbud for de få til en rett for alle (St. meld. Nr. 41, 2008-2009). De siste ti åra har andelen barn økt betraktelig. SSBs barnestatistikk viser at barn i alderen ett - og toåringer har økt voldsomt siden årtusenskiftet. I 1980 gikk bare 7 prosent av de yngste barna i barnehage, men grunnet lovfestet rett til barnehageplass og innføring av maksimumspris for en barnehageplass har prosentandelen økt betraktelig til 79 prosent i 2010 (SSB, 2012).

Etterfulgt av formålsparagrafen, og hvor vidt kommunene oppnår full barnehagedekning, er det et faktum at de yngste barna er kommet i barnehagen for å bli. Dette betyr at barnehagen

---

³ Slike diskursive kamper tydeliggjøres der teksten fremstiller maktposisjoner som forsøker å styre diskurser i kam mot opposisjonelle krefter. Faircloughs kritiske diskursanalyse avdekker de diskursive kampene gjennom belysning av ideologi og hegemoni (Fairclough, 1995).

rommer stadig flere barn i alderen ett til tre år. Dette kan by på utfordringer for barnet og personalet, da det ikke nødvendigvis er nok erfaring eller tilstrekkelig forskning på de yngste i barnehagen. Barnet forlater kjente og trygge omgivelser hjemme, og må tilpasse seg en barnehage med nye og fremmede omgivelser (Abrahamsen, 1997). I dag tilbringer mange barn like mye tid i barnehagen som i hjemmet, som igjen betyr at barnehagen spiller en stor rolle for barnas utvikling og ”representerer et kompletterende miljø i forhold til hjemmet” (Solheim, 2010).

For dette studiet vil nullpunktet være da den nye barnehageloven ble revidert og ny Rammeplan for barnehagen trådte i kraft, 2006 og da barnehagen ble en del av Kunnskapsdepartementet. Disse endringene ga barnehagen et nytt mandat. Jeg ser dette som et steg bort fra barnehagen som omsorgsarena og et første og frivillige steget inn i barnehagen som en del av et utdanningsløp. Dette var med på å starte grobunn for en ny barnehagediskurs. I neste kapittel presenteres de teoretiske rammefaktorene som er relevante for å besvare masteroppgavens problemstilling. Dette kan ses som en nødvendig betingelse for å kunne utføre en god diskursanalyse. Neumann (2001) beskriver dette som kulturell kompetanse.

3. Teoretiske rammefaktorer

I denne delen har jeg valgt å presentere teoretiske rammefaktorer som er relevante for å kunne tolke og forstå problemstillingen. Teorier som jeg har valgt ut vil representere tidligere forskning og vil være vesentlig i analyse og drøfting, og vil dermed fungere som et verktøy gjennomgående i *Kapittel 4.0 Presentasjon av funn og analyse*. Neumann (2001) legger vekt på kulturell kompetanse for å kunne foreta en god analyse. Dette innebærer at man skaffer seg kjennskap til feltet som skal studere.

Tilknytning

Ettåringen er ”annerledes” enn de eldre barna i barnehagen skriver Drugli (2010). Dette blant annet fordi de er i en sårbar fase i livet, hvor de trenger tilstrekkelig trygghet og omsorg. Foreldrene er de som etablerer det betydningsfulle grunnlaget for barnets utvikling. Til tross for det så begynner mange barn i barnehagen rundt ettårsalderen, og det betyr at personalet i barnehagen får en sentral plass i barnets tidlige utvikling. Forskning har i den senere tiden hatt et større fokus på tilknytning, som igjen har bidratt til en større forståelse av hvor viktig tidlig samspill og tilknytning er for de yngste barna. Forskerne som Mary Ainsworth og John Bowlby har vært sentrale i denne sammenhengen (Ibid). Bowlbys forståelse av barnets utvikling er bygd opp omkring barnets medfødte tilbøyelighet til å knytte bånd til personer som kan yte beskyttelse (Hart & Schwartz, 2008). Et stabilt omsorgssystem hos den voksne tilknytningsfiguren kan stabilisere usikre tilknytningssystem hos barnet (ibid). Sett i et forebyggende perspektiv, kan trygg tilknytning støtte barnets utvikling av selvtillit og selvstendighet – for å kunne bli alene uten å være ensom. Bowlbys tilknytningsteori synliggjør i hovedsak to typer tilknytningsbehov hos barn som er avgjørende for at barnet skal utvikle en trygg tilknytning. Altså en ”trygg base” og en ”trygg havn”. Med dette mente han at barnet har et behov for en ”trygg base” når det skal utforske verden, og en ”trygg havn” å komme tilbake til for trøst og nærhet når det føler seg utrygt. Trygg tilknytning skjer når barnet opplever at omsorgsgiver responderer sensitivt på barnets signaler, og på denne måten vil barnet føle seg trygg om det skulle oppleve fare eller føle seg utilfreds. Dersom barnet føler seg utrygg, kan det returnere til sin omsorgsgiver for trøst og nærhet (Brandt & Grenvik, 2010). Når barnet søker trøst vil det som oftest søke primær tilknytningspersonen, men i tillegg vil små barn utvikle det som kalles sekundær tilknytningsrelasjoner til flere voksne.

Forskning i dag sier at barn kan knytte seg til flere voksenpersoner. Bowlby mener at gode tilknytningsrelasjoner til flere voksne ser ut til å fremme barns trivsel og psykiske helse

(Drugli, 2010). For at barnet skal knytte seg til sin sekundære tilknytningsperson forutsettes en relasjon som er preget av nærhet og trygghet. For at et barns rundt ett år skal ha det bra må en tilknytningsperson være tilgjengelig (ibid). Abrahamsen (1997) skriver at begrepet ”trygg base” symboliserer den følelsen av trygghet som barn generelt får gjennom sine tilknytningspersoner. Denne basen har barnet med seg i ryggraden når det møter utfordringer i lek og læring. For barnet er det viktig at det er en balanse mellom trygghet og pålitelighet på den ene siden mens på den andre siden et miljø som er preget av utprøving og utfordring. Dette kan bidra til å gi barnet et fundament i en begynnende selvstendighet. I følge objektrelasjonsperspektivet som Abrahamsen (1997) formidler, vil barnet som opplever å bli sett og hørt også lære å erkjenne seg selv som en person og forstå seg selv, og de vil oppleve at de har en verdi både for seg selv og for andre (s. 155). Winnicott betegner noe av det samme som Bowlby, med begrepet ”et holdende miljø”. Det innebærer både det fysiske og en psykisk dimensjon. Winnicott mener at voksne omsorgspersoner må ikke bare holde små barn i armene våre eller på fanget, men må også klare å holde dem i tankene, slik at de voksne blir emosjonelt pålitelige (Abrahamsen, 1997, s. 20). Tilknytning innebærer noe mer enn å gi barn pleie og dekke deres primærbehov, men også gi dem omsorg (Killèn & Olofsson, 2003).

Det er viktig når jeg analyserer monumentene at jeg har en bevisst forståelse av at begrepet tilknytning har flere betydninger og at det nødvendigvis ikke blir brukt i den betydningen jeg har presentert her i teoridelen. Andre begrep som omsorg kan være klarere definert og kan derfor være i større grad benyttet i tekstene. Til tross for at tilknytning og omsorg er tett relatert og bundet til hverandre, gir ikke omsorg den fulle og hele forståelsen av omfanget av tilknytning. Voksne som er følelsesmessig tilgjengelig og oppmerksom mot barnet kan være avgjørende for barnets utvikling. I Bowlbys teori om tilknytning ses omsorgsgiver sin sensitivitet ovenfor barnet som nødvendig faktor for utvikling og læring. Med utgangspunkt i sensitivitet og den emosjonelle kvaliteten blant de voksne, kan tilknytning danne grunnlaget for forebyggende arbeid i barnehagen. Forebygging som beskyttende faktor bygger på innsikt og bevissthet om faktorer som kan true barns læring og utvikling (Befring, 2012). Tilknytning kan være en faktor i forebyggende arbeid (jf. Kapittel 1, *Spesialpedagogisk relevans*).

Omsorg

Omsorgsbegrepet er et sentralt begrep i barnehagesammenheng. Abrahamsen (1997) sier at omsorg er å ha noen i tankene. Omsorg betyr at vi klarer å ta andres perspektiv og legge egne behov til side for å kunne møte den andres behov. Det er i relasjon med andre at omsorg utvikles og utveksles, derfor ses omsorg som et relasjonsbegrep (s. 78). Winnicott bruker

betegnelsen ”god nok” omsorg, han mener at den tidlige tilpassede omsorgen utgjør en basis for senere psykisk utvikling. Den emosjonelle tilknytningen og den empatiske kontakten anses å være grunnlaget i ”god nok” omsorg. Denne tidlige og nødvendige relasjonsutviklingen er grunnleggende for barnet og omsorgspersonene, og er med på å danne grobunn for kognitive utviklinger hos barnet (Abrahamsen, 1997, s. 17). Killèn & Olofsson (2003) som sier at samspillet mellom barn og omsorgsgiver kan påvirke barnet og gi konsekvenser for videre utvikling. Nå som de aller minste barna har blitt en del av det offentlige omsorgstilbudet, stiller Abrahamsen spørsmål til hvordan det pedagogiske arbeidet i barnehagen påvirkes av kunnskap om at læring og utvikling starter med gode relasjoner (1997).

Kompetente voksne

Når barnet skal begynne i barnehagen, forlater de kjente og trygge omgivelser som familien og hjemmet kan tilby. I møte med barnehagen må de tilpasse seg nye og fremmede omgivelser. Barn må lære seg å benytte erstatningspersoner mens foreldrene er borte. Winnicott (Abrahamsen, 1997) uttrykker at i en overgang mellom hjemmet og den offentlige omsorgen blir spørsmålet stilt i forhold til hva som er god nok hjelp for de minste i overgangen. Det påpekes at barn må ”ta verden inn i små doser” tilpasset barnets modenhet, det vil si forebyggende omsorg. For at de voksne skal klare å presentere verden for barnet og møte barnets behov, må de ha evnen til å ta det enkelte barns perspektiv. Vi må blant annet lære å lytte til barnets signaler, og observere hvordan barnet reagerer på våre handlinger overfor dem. Abrahamsen (1997) understreker at om vi gir barna muligheten vil barna vise veien dersom de blir sett. Det kreves evner til å tolke små barns non - verbale signaler samt kunnskap om små barns behov for å kunne gi nødvendige liv og mening til samspillet, både for barnet og den voksne. På en avdeling for barn under tre år eller på avdeling hvor det er aldersblandete grupper bør det derfor alltid være en voksen til stede enhver tid. Den voksne bør sitte på en rimelig fast plass, helst på gulvet, for å være nær barnets øyehøyde. De minste barna må lett kunne sikre seg påfyll av øyenkontakt med den voksne for å få bekreftelse og trygghet (Abrahamsen, 1997).

Kvalitet

Kvalitetsmeldingen er hovedkilden i analysearbeidet og derfor anser jeg det som nødvendig å definere begrepet kvalitet. Kvalitet vil dukke opp i analysen, hvor det blir videre diskutert. Begrepet kvalitet kommer fra det latinske *que litas*, som betyr ”av hva”. Det er spørsmål om hvordan noe er, hvilke egenskaper et fenomen har og hva som er typisk for dette fenomenet

(Kvistad & Søbstad, 2005, s. 26). Kvalitet er å spørre hva fenomenet består av, og hva som inngår her og hva som skiller det fra andre fenomener. I følge Kvistad og Søbstad (2005) er kvalitet noe utsøkt og verdifullt; det kan handle om noe holdbart, noe som fungerer godt og som er verdt noe. Kvalitet kan vurderes på et faglig og forskningsbasert nivå for å konkludere om noe holder mål og har en god kvalitet. Det er ulike faktorer som kan innvirke på vår vurdering av hva som er god kvalitet og ikke. Kvalitet avhenger altså av de faglige, ideologiske, samfunnsmessige, kulturelle og personlige faktorene (Ibid, s- 26-28). Søbstad (2002) har definert kvalitet i barnehagen som ” barnas, foreldrenes og de ansattes oppfatning av og erfaring med barnehagen, og i hvilken grad barnehagen oppfyller faglige og samfunnsmessige kriterier for hva en god barnehage er”. Kvalitet er et kompleks begrep, hvor det er forskjell mellom opplevd kvalitet, målt kvalitet og ønsket kvalitet. Kvalitetsmeldingen kan mulig refereres som et eksempel under ønsket kvalitet.

Barn som subjekt

Tidligere var barnesynet preget av ”(...)At børn må ses som mangelfulde voksenudgaver, som nok er sociale i deres fremtidige potentiale, men ikke i deres nuværende eksistens.” (James, Jenks & Prout, 1999, s. 13). I dag preges barnesynet av å se det enkelte barn som et subjekt. Barnet og barndommen blir drøftet under metaforene ”human beings” og ”human becomings” (ibid). Lee (2001) sier at termene (...) the division between being and becoming is that between the complete and independent and the incomplete and depending (s. 5).” Altså på den ene siden anses barnet som fullverdige mennesker her og nå, mens på den andre er barnet ufullstendig og avhengig. Dion Sommer mener det har skjedd et paradigmeskifte i når det gjelder syn på barn. I dette skiftet ses barnet som subjekter helt fra starten av livet, og ikke som objekt som skal påvirkes og formes (Bae, 2009, s. 19). Synet på barnet har i de senere årene endret seg fra ”skrøpelig novise til resilient kompetansebarn”. Det skrøpelige barnet ses som totalt avhengige av omsorg, beskyttelse og miljø. Derimot er kompetansebarnet sett som en aktiv deltaker i sin egen utviklingsprosess (Thune, 2008, s. 223-224). Dette innebærer å anerkjenne barnet, og se barnets muligheter i stede for å fokusere på barnets mangler og det de ennå ikke kan eller mestrer. Synet på barnet som kompetent kan også by på utfordringer da barnet selv blir til ansvar for sin egen oppdragelse. I temaheftet for de minste barna stilles et kritisk spørsmål til de voksnes fraskrivelse av ansvaret for å ansvarliggjøre barna, dette kan bety at de voksne «*abdiserer*» som ansvarspersoner i barns liv (Temaheftet om barns medvirkning, 2006).

I spedbarnsforskning gjort av Smit, Ulvund og Stern, er det blitt dokumentert at barnet ikke kommer til verden som primitive skapninger som må formes før de kan bli et menneske. Spedbarnet er derimot et meningsskapende og relasjonsorientert individ. Små barn er sosiale vesen som igjennom sine handlinger og non – verbale uttrykk er i stand til å gå inn i relasjon med andre mennesker. Igjennom sine uttrykk kan barnet uttrykke sine egne intensjoner og grenser i samspill med omsorgspersonen. For at et positivt samhandlingsmønster skal finne sted forutsetter det at omsorgspersonene rundt barnet er i stand til å tolke og forstå barnets non – verbale signaler. Å møte barnet som subjekt starter allerede fra barnet er født, og ikke etter hvert som barnet vokser og får språk (Mørreaunet, Glaser, Lillemyr & Moen, 2009, s. 19).

De teoretiske innfallsviklene jeg nettopp har gjennomgått vil være et nødvendig verktøy når jeg skal analysere sider ved diskursen. I kapittelet som følger tar jeg for meg funn og analyse av monumentene. Her blir diskursens representasjoner identifisert, og det fremgår som første steg i Neumanns (2001) analysemodell.

4. Presentasjon av funn og analyse

Jeg vil i dette kapittelet gi en kort presentasjon av kvalitetsmeldingen og rammeplanen. Deretter blir dokumentene analysert hver for seg, og avsluttes i en oppsummering av de representasjoner som identifiseres etter hvert enkelt dokument.

Presentasjon av dokumentene

De nedskrevne planer og styringsdokumenter er en viktig kilde til tilknytningsdiskursen sett fra et systemperspektiv. Dokumentenes hensikt er å legge føringer og formalisere en standard som skal bidra til en bedre barnehage. Kvalitetsmelding er et statlig styringsdokument. Når regjeringen ønsker å presentere saker for Stortinget uten at de er knyttet forslag til vedtak benyttes Stortingsmeldinger. Formålsbestemmelsen fastsetter hva som er barnehagens samfunnsmandat og hvilke verdigrunnlag som barnehagens skal bygge på. Barnehageloven § 2 gir føringer for hva et barnehagetilbud skal inneholde. Gjennom barnhageloven (2005) og Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2011) er det lagt statlige føringer for å sikre kvalitet i barnehagetilbudet og oppfyllelse av barnehagens samfunnsmandat (St.meld. nr. 41, 2008-2009). Rammeplanen redegjør for barnehagens samfunnsmandat, og gir retningslinjer for barnehagens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. Alle barnehager skal bygge sin virksomhet på verdigrunnlaget og innholdet som er fastsatt i lov om barnehager. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelse av barn, har den standarden som er fastsatt i rammeplanen. Planens mål er å gi styrere, pedagogiske ledere og det øvrige personalet en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagen som virksomhet. Den retter seg også mot foreldre, eiere og tilsynsmyndighetene slik at de kan få vite hva som kan forventes av barnehagen og hvilke krav som settes til deres innvirkning i barnas liv i barnehagen. En del av barnehagens samfunnsmandat skal barnehagen er å utøve helsefremmende og forebyggende funksjoner med et særlig ansvar for å forebygge vansker og oppdage behov (Rammeplanen for barnehagen, 2011).

Analyse av Kvalitetsmeldingen

I kvalitetsmeldingen fremmer regjeringen sine føringer for hvordan barnehagen skal opptre for å oppnå god kvalitet. Sentrale forankringspunkt i dette dokumentet vil være kapittel 1; *En god start* (s. 5-15) og kapittel 9; *Barnehagens innhold* (s. 60-79), dette fordi innholdet er relevant for problemstillingen, samt at det var her nøkkelbegrepene ble synlige i teksten. Kvalitetsmeldingen ser spesifikt på kvalitet, ved alle sider av barnehagen, og derfor også mer

om det som er relevant for oppgavens problemstilling. Meldingen vil naturlig ta stor plass i analysen da den har et bredt omfang og derfor mye å si om tematikken.

Kvalitet og forebygging

I 2009 trådte retten til barnehageplass i kraft. Kvalitetsmeldingen tydeliggjør regjeringen sine ambisjoner om å sikre et barnehage tilbud med høy kvalitet til alle. I dag begynner de fleste barna i barnehagen, og barnhagen har derfor en viktig rolle for samfunnet og har et medansvar for at alle barn får en trygg og god oppvekst. Regjeringen har lagt vekt på å fullføre barnehageutbyggingen uten at kravene om kvalitet i tilbudet skal senkes (St.meld. nr. 41, s. 5). Kvalitetsmeldingen bygger på Soria Moria-erklæringen hvor mennesket er samfunnets viktigste ressurs.⁴ Jeg kan her se at Kvalitetsmeldingen støtter seg til Soria Moria – erklæringen og videre til Fordelingsutvalget⁵, som igjen kan identifiseres som støttepunkt i den kontekstuelle sammenhengen. Jørgensen & Philips (1999) beskriver dette som intertekstualitet.

En gjennomgående målsetting for regjeringens utdanningspolitikk er å skape like muligheter for alle. Meldingen refererer til Fordelingsutvalgets innstilling i 2009. Her påpekes det at deltakelse i barnehage og det øvrige utdanningssystemet har stor innvirking på sosiale forskjeller senere i livet. Dette bygges også opp under av annen forskning hvor

forebyggende arbeid lønner seg og tidlig innsats gir stor avkastning både for den enkelte og for samfunnet” (St. meld. nr. 41, s. 5-6).

Forebygging kan foregå på ulike nivåer, her fremstår forebygging både på et samfunnsnivå og et individnivå. Meldingen fremmer en representasjon av at barnehagen skal være et forebyggende tiltak og at forebygging og tidlig innsats skal bidra til sosial utjevning (St.meld. nr. 41, s.5). Til tross for dette legger jeg merke til at begrepet *avkastning* blir brukt i sitatet ovenfor, og ordet kan gi signaler om penger og økonomi. Fra et forebyggende perspektiv ser jeg at barnets tidlige start i barnehagen kan bidra til at barnet får tidlig hjelp på et tidlig tidspunkt, og at dette kan være av betydning for barnets utvikling, livskvalitet og for øvrig livet videre. Ved bruk av termen *avkastning* kan det lett bli oppfattet som et signal av økonomisk gunstighet både for samfunnet fremfor et forebyggende tiltak her og nå for barnet.

---

⁴ I Soria Moria-erklæringen heter det at ”Mennesket er samfunnets viktigste ressurs. Derfor er satsning på barn, utdanning, forskning noe av det viktigst vi som samfunn kan gjøre. Både for å gjøre samfunnet rikere, men også for å gjøre menneskenes liv bedre” (St.meld. nr. 41, s.5).

⁵ Fordelingsutvalget ble opprettet ved kongelig resolusjon 25. april 2008. I utvalgets mandat heter det at ”Utvalget skal utrede og foreslå tiltak som kan bidra til å redusere økonomiske forskjeller over tid. Det skal legges vekt på både tiltak som bidrar til å utjevne inntektsmuligheter, og tiltak som kan utjevne opptjent inntekt og forbruk” (NOU 2009:10).

Videre sier meldingen; at et godt pedagogisk tilbud er i seg selv et forebyggende tiltak. Jeg ser her en representasjon av at alle barn i barnehagen, også inkludert de yngste barna, blir sett i fremtidsrettet lys, hvor barnet allerede ses i en større samfunnsmessig sammenheng. Med dette kan meldingen gi uttrykk for en annen forståelse, enn å fremme sine målsettinger om å respektere barndommens egenverdi.

Fordelingsutvalget legger også vekt på at ”kvalitet i barnehagetilbudet som gis er avgjørende for barnas trivsel og utvikling i barnehagen” Dette innebærer

kvalitet og relasjoner mellom de ansatte og barn, de ansattes kompetanse, fysiske omgivelser, antall barn per ansatt, kontroll og innholdskrav (St.meld. nr. 41, s. 6).

Jeg ser at Kvalitetsmeldingen fremmer en representasjon av at kvalitet og relasjoner står sterkt sammen, og at det igjen er av betydning for barnas trivsel og utvikling. Dette svarer til det Abrahamsen (1997) skriver om at den tidlige og nødvendige relasjonsutviklingen mellom barnet og omsorgsgiveren danner grobunn for kognitiv utvikling hos barnet. Kvalitetsmeldingen hevder at et godt barnehagetilbud er med på å gi barn en god start i livet. Regjeringen vil at barnehagen skal bygge på en helhetlig pedagogisk tilnærming hvor omsorg, læring og respekt for barndommens egenverdier står i fokus, også kaldt den norske barnehagetradisjonen.⁶ For å kunne gi de små barna et godt lærings- og utviklingstilbud sier meldingen at det kreves høy kvalitet i barnehagen. Jeg kan her se at meldingen fremmer en representasjon av at kvalitet er grunnleggende, og denne gang sett i sammenheng med de små barna, og deres forutsetninger for læring og utvikling. Her blir begrepet ”små barn” benyttet, noe som viser at kvalitetsmeldingen ikke differensierer barn etter alder. ”Små barn” kan ses som tvetydig begrep da det i mange sammenhenger kan gjelde alle barn i barnehagen, mens i andre sammenhenger kan gjelde de aller minste barna. Kvalitetsmeldingens tvetydige og ikke differensierte aldersdefinisjon er et tydelig fenomen ved kvalitetsmeldingen i sin helhet.

Etter at barnehagen ble underliggende Kunnskapsdepartementets ansvarsområde, kan jeg se at læring er blitt vektlagt i større grad enn da barnehagen var en del av Barne- og likestillingsdepartementet. Dette kan komme av at byråkratene i de ulike departementene kan besitt en annen forståelse av virkeligheten, de har andre samfunnsmandat og ulike utgangspunkt. Dette kan ses som en del av diskursens materialitet (Neumann, 2001). Regjeringen understreket at barnehagetilbudet skal være et godt tilrettelagt pedagogisk tilbud.

---

⁶ Denne tilnærmingen til læring, som spesielt kjennetegner de nordiske barnehagene, framheves som en positiv tilnærming av OECD (St.meld. nr. 41, s. 61).

Regjeringen mener at små barns behov for og evne til å lære i enda større grad må anerkjennes av samfunnet (St.meld. nr. 41, s. 6).

Sitatet representerer igjen et lite aldersdifferensiert syn. Dette kan komme av at regjeringen ser alle barn i barnehagen, uansett alder, som kompetente og selvstendig individ. På en annen side kan meldingens generelle bruk av termer om barnets alder representere en liten forståelse av behovsforskjeller mellom barn i ulike aldre. De yngste ser ikke ut til å bli trukket frem som ei gruppe med særegne behov, og anses å være inkludert i den generelle barnegruppa. Dette vil komme tydelig frem videre i analysen.

I gjennom Barnehageloven (2005) og Rammeplanen (2011) legger staten føringer for hvordan kvaliteten skal sikres i barnehagetilbudet. Kvalitetsmeldingen uttrykker at det er vanskelig å gi en enkel og enstydig definisjon på hva som kvalitet innebærer, men at det må

bedømmes ut i fra for eksempel barnets uttrykk for trivsel eller mistriivsel (St.meld. nr. 41, s. 8).

Kvalitet kan defineres som Søbstad (2002) gjør: ”barnas, foreldrenes og de ansattes oppfatning av og erfaring med barnehagen, og i hvilken grad barnehagen oppfyller faglige og samfunnsmessige kriterier for hva en god barnehage er” (s.17). Jeg vil stille spørsmål ved kvalitetsmeldingens ansvarliggjøring av barnet, hvor barnets trivsel eller mistriivsel en faktor som kan bedømme god eller dårlig kvalitet. Regjeringens ansvarliggjøring av barnet kan svare til et barnesyn som fremtrer gjennomgående i meldingen. Jeg syns barnesynet bærer preg av en forståelse at barnet er kompetent og ansvarsfull, hvor deres mening og oppfatning anerkjennes. Dette kan ses i forhold til barnet som ”human beings” hvor barnet er et fullverdig menneske, her og nå (James, Jenks & Prout, 1999; Lee, 2001). Synet på barnet som kompetent kan gjøre at voksne fraskriver seg sitt ansvar, og barnet får mer ansvar for forhold som det selv ikke er i stand til å ta ansvar for. Jeg mener at barnets alder vil være av betydning når det uttrykker seg, og måten barn uttrykker seg er ulikt, og at dette må tas hensyn til. Abrahamsen og Bae mener at de yngste barna er avhengig av en god relasjon hvor omsorgsgiveren har lært seg å lytte til sine signaler og non – verbale uttrykk, dette krever kunnskap om små barns behov (1997; 2009).

Helhetlig læringssyn

Det fremstår av kvalitetsmeldingen at barnehagens innhold skal bygge på et *helhetlig læringssyn*, der omsorg, lek og læring skal ses i sammenheng. ”Det er mye læring i god omsorg, og omvendt. Det ligger mye omsorg i meningsfull læring knyttet til barnas aktiviteter i hverdagen” (St.meld. nr. 41, s.61). Det kommer ikke frem av sitatet hva som er god omsorg, og heller ikke hva meningsfull læring innebærer. Winnicot mener at den emosjonelle

tilknytningen og den empatiske kontakten mellom barn og omsorgsgiver anses å være grunnlaget i ”god nok” omsorg. For at lærings skal skje forutsettes god omsorg (Abrahamsen, 1997, s. 17).

Omsorg i barnehagen handler om relasjoner mellom barn og personalet og om barnas omsorg for hverandre (St.meld. nr. 14, s. 61)

Omsorg er en forutsetning for sunn utvikling, og er nær knyttet til oppdragelse, helse, trygghet og læring. Barn må få dekket fysiologiske behov, de trenger rene bleier, hvile, mat og drikke og et trygt miljø å være i (St.meld. nr. 14, s. 61).

Tilknytning er ikke representert i sitatene, til tross for at tilknytning anses å være av stor betydning og forutsetning for utviklingen hos de yngste barna. Selv om ikke begrepet tilknytning er direkte brukt i sitatet, kommer det til uttrykk gjennom begrepet omsorg. Det kommer ikke spesifikt frem av sitatene at de yngste barna er en særegen gruppe, men de blir sett som en del av den helhetlige og generelle barnegruppen. Omsorg ses her som et relasjonsbegrep, og står i forhold til det Abrahamsen (1997) sier om at det er i relasjon med andre at omsorg utvikles og utveksles (s. 78). I sitatet ovenfor blir omsorg sett som en forutsetning, og i sammenheng med en sunn utvikling. Oppdragelse, helse, trygghet og læring anses som grunnleggende faktorer for en sunn utvikling. Dette står delvis i samsvar med den tidlige og nødvendige relasjonsutviklingen mellom barnet og omsorgsgiveren, og hvordan dette båndet er med på å danne et grunnlag for kognitiv utvikling (ibid). Men på en annen side ser det ut til at barnets behov for mental, relasjonell og følelsesmessige omsorg står i skyggen av barnets fysiske behov. Omsorg blir også sett i et forebyggende perspektiv da

God omsorg styrker barns forutsetning til å utvikle tillit til seg selv og andre og for å utvikle gode relasjoner. (...) I et omsorgsfullt miljø vil barn gradvis lære å ta større ansvar for seg selv og fellesskapet.(...)Det er mye omsorg i god læring og omvendt (St.meld. nr. 14, s. 61).

Som det kommer frem av sitatene er god omsorg forutsetninger for barnets utvikling, både for seg selv og for andre. Winnicott anser emosjonell tilknytning og empatisk kontakt som grunnlaget i ”god nok” omsorg (Abrahamsen, 1997, s.17). Jeg kan ikke se at regjeringens representasjon viser forståelse av hvor viktig tilknytning er for de yngste barna. Til tross for det synliggjøres en representasjon av at barnet er kompetent og kan ta ansvar for seg selv og andre. I forhold til objektrelasjonsperspektivet vil de yngste barna som blir sett og forstått etter hvert erkjenne seg selv som person og forstå seg selv. Det vil videre speile seg i hvordan barnet oppfatter seg selv som en verdi for andre og seg selv (Abrahamsen, 1997).

Det kommer frem av kvalitetsmeldingen at 97 prosent av barna i Norge møter utdanningssystemet via barnehagen. Videre står det at forutsetningen for barns livskvalitet og

læringsmuligheter ligger i barns trivsel og trygghet. Det fremheves at en god barndom er et fundament for det videre livsløpet.

Omsorg og læring i småbarnsalderen må derfor bygge på et her-og-nå perspektiv og et framtidsperspektiv (danning og utdanning). Vi får stadig mer kunnskap om små barns læring og utvikling og dokumentasjon om hvor viktig kvaliteten i barnehagen er. Kravene til kvalitet og innhold må derfor være høye (St.meld. nr. 41, s. 7).

Her benytter Kvalitetsmeldingen begrepet ”småbarnsalderen” og ”små barn” om en annen. Nok en gang presiserer ikke meldingen godt nok ”hvem” de små barna er. Sitatet viser en sterk relasjon mellom omsorg og læring, og at det er sterkt forankret i barns danning og utdanning. Her fremmes et *her og nå* perspektiv så vel som et framtidsperspektiv. Som jeg ser det retter regjeringen fokus både mot et dannelsesperspektiv så vel som et utdanningsperspektiv. Jeg ser også av sitatet en representasjon av barnet som kompetent, samtidig som barnet ses i et fremtidsrettet perspektiv, og hvordan barnet skal bidra til samfunnsmessig og individuell gevinst. For de yngste barna er ikke et fremtidsrettet perspektiv av størst betydning, men her og nå. De krever en hverdag som er preget av at de blir sett og forstått, og voksne som er emosjonelt pålitelig. Kunnskapen vi nå har, som er sterk forankret blant flere teoretikere, som blant annet Winnicott, Bowlby og Stern, er at læring og utvikling starter med gode relasjoner (Abrahamsen, 1997; Hart & Schwartz, 2008). Sett i lys av dette kan jeg ikke se at regjeringen synliggjør de yngste barnas behov.

For å møte barna ut fra deres forutsetninger sier meldingen at det kreves en viss kvalitet på barnehagetilbudet. Det fremgår at det er godt dokumentert at kvalitet på barnehagetilbudet er avgjørende for at resultater som oppnås. Kvalitetsmeldingen lener seg på forskning gjort av Melhuish (2004), som antyder de viktigste faktorene for å fremme barns utvikling i et barnehagetilbud:

Samspeillet mellom voksne og barn er kjennetegnet av at de voksne er lyttende, omsorgsfulle og tilgjengelige. (...) Godt utdannet personale som er engasjert i sitt arbeid med barna. (...) Gruppestørrelse som gjør det mulig for de voksne å samhandle med barn på en god måte. (...) Personalutvikling som sikrer kontinuitet, stabilitet og forbedring (St.meld. nr. 41, s. 8).

Innholdet i sitatet bærer preg av grunnleggende faktorer som kan bidra til å skape en trygg tilknytning mellom barnet og omsorgsgiveren. Det fremgår av sitatet at alle ansatte har et ansvar for å møte barna med omsorg og respekt og by på utfordrende læringsmiljø tilpasset det enkelte barnets alder og funksjonsnivå. Meldingen skriver at dette krever et personale som er faglig styrket og innehar god kompetanse, som igjen påpekes å være barnehagens viktigste ressurs og forutsetning. Samtidig vil regjeringen fremme behov for mer kunnskap om

barnehagen som omsorgs- og læringsarena for de aller yngste barna (St.meld. nr. 41, s. 42). Meldingen gir uttrykk for at det er behov for mer kunnskap

Gruppestørrelsen og voksenrollen

Bestemmelser om barnehagens innhold er fastsatt i barnehageloven § 2 og blir utdypet i Rammeplanen.

Barnehageloven slår fast at barnehagen skal gi barn mulighet til lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter i trygge og samtidig utfordrende omgivelser (St.meld. nr. 41, s. 60).

I Barnehageloven trekkes det frem følgende begreper; *trygge og samtidig utfordrende omgivelser*. Dette står i samsvar med Bowlbys tilknytningsteori. Barnet trenger en trygg base for å kunne utforske verden, og en trygg havn å komme tilbake til når det føler seg utrygt (Brandt & Grenvik, 2010). Som nevnt går nesten 97 prosent av barna i barnehagen, og i Kvalitetsmeldingen presiserer det at er viktig at personalet i barnehagen har et bevisst forhold til hva og hvordan barn i ulike alderstrinn lærer, og hva de ulike barns behov er. Regjeringen legger i denne meldingen til grunn at de ansattes kompetanse er avgjørende for kvaliteten (St.meld. nr. 41, s. 6).

Melhuish (2004) mener at barnehagens gruppestørrelse er nok et kjennetegn på kvaliteten på en god barnehage. Gruppestørrelsen skal gi muligheter for de voksne å samhandle med barna på en god måte. I et forebyggende perspektiv kreves det blant annet at de voksne er lyttende, omsorgsfulle og tilgjengelige (St.meld. nr. 41, s. 6). Dette står delvis i samsvar med det Abrahamsen (1997) sier om omsorg. Hun vil poengtere at det handler om noe mer enn å være lyttende, omsorgsfull og tilgjengelig, men at det også handler om å være mentalt tilstede og ha barnet i tankene⁷. Winnicott uttrykker at det er viktig å ”ta verden inn i små doser”, for at de voksne i barnehagen skal kunne innfri ettåringens behov kreves evnene til å ta det enkeltes barns perspektiv (Ibid). Til dags dato foreligger det ikke noen sentrale føringer for barnegruppenes størrelse og alderssammensetning i barnehagene i Norge (NOU 12:1)⁸. Forskifter om pedagogisk bemanning fastsetter imidlertid at en pedagogisk leder kan ha ansvar for 7-9 barn under tre år eller 14-18 barn over tre år (St.meld. nr. 41, s. 60). Meldingen viser til den svenske proposisjonen *Kvalitet i førskolen* som understreker at

store barnegrupper kan vise seg å ha en negativ effekt blant annet for de yngste barna, barn med særlige behov og barn med annet morsmål enn svensk (St.meld. nr. 41, s. 60).

---

⁷ Winnicott betegner dette som ”et holdende miljø” (Abrahamsen, 1997, s. 20).

⁸ I arbeidet med ny barnehagelov har utvalget ansett det som nødvendig å foreta en vurdering av om det bør og skal videreføres et krav til pedagogisk bemanning (NOU12:1).

Jeg vil fremheve at i sitatet benyttes begrepet *de yngste barna*, og aldersdifferensiering er som nevnt generelt lite brukt gjennomgående i meldingen. Det fremstår spesifikt av sitatet at store barnegrupper kan ha negativ effekt på de yngste barna. Sett i et forebyggende perspektiv har de yngste barna behov for små grupper slik at barnet får trygghet og må inngå i færre relasjoner. Jeg ser her at meldingen gir uttrykk for at barnet er sårbart og har behov for nærhet og tette rammer i sin hverdag i barnehagen. Forebygging på et individnivå handler om å kunne støtte barnet mot en positiv utvikling og på et institusjonsnivå omfatter det å tilrettelegge ut fra individet og barnets forutsetning (Befring, 2008). Videre i proposisjonen påpekes det at antallet barn i en gruppe er med på å påvirke relasjonene mellom barn og mellom barn og voksne. Dette kan komme tilsyne ved at barn synes det er vanskelig å få tilgang til de voksne som er tilstede. Internasjonal forskning bygger opp under dette ved å si at:

gruppestørrelse i barnehagen er den faktoren som hadde størst sammenheng med barnas stressnivå. Store grupper er mer bråkete, byr på flere anledninger til konflikt og større konkurranse om begrensede ressurser – som de voksnes oppmerksomhet (St.meld. nr. 41, s. 60).

I et forebyggende perspektiv ser jeg at gruppestørrelsen er avgjørende for at de yngste barna skal få dekket sine psykiske og fysiske behov. For at de voksne skal kunne ta barnets perspektiv og lytte til barnets signaler, og observere hvordan barnet reagerer på handlinger overfor dem, kreves en voksen sitter på en rimelig fast plass på gulvet. Dette for at barnet skal kunne henvende seg til den voksne for bekreftelse og trygghet (Abrahamsen, 1997). Dette kan ses i lys av Bowlbys teori om ”trygg base” og ”trygg havn” (Brandt & Grenvik, 2010).

Oppsummering av representasjoner

Sentrale begreper i problemstillingen for masteroppgaven er *tilknytning* og *de yngste barna*, og jeg kan ikke se at begrepene benyttes direkte i kvalitetsmeldingen. Kvalitetsmeldingen benytter gjerne begrepet *omsorg*. Omsorg kan i meldingen fremstå og blir brukt som et annet begrep om betydningen av tilknytning. ”Samspillet mellom voksne og barn er kjennetegnet av at de voksne er lyttende, omsorgsfulle og tilgjengelige” (St.meld. nr. 41, s. 8). Av sitatet fremstår elementer som kan føre til betydningen av teorier om tilknytning. *De yngste barna* kan ses å være representert i meldingen, men blir sett i sammenheng med resten av barnegruppa. De representerer ikke en spesiell gruppe, men blir omtalt under ett, uansett alder.

Det kompetente barnet

Kvalitetsmeldingen har et gjennomgående syn på barnet som kompetente og selvstendige aktører. Dette kommer blant annet frem av dette sitatet hvor ”Regjeringen mener at små barns behov for og evne til å lære i enda større grad må anerkjennes av samfunnet” (St.meld. nr. 41, s. 6). Denne virkelighetsforståelsen kan ses som en dominerende representasjon gjennomgående i meldingen. Meldingen differensierer ikke barnet på alder. De yngste barna ses ikke som ei spesiell gruppe, og blir stort sett omtalt som en del av den helhetlige barnegruppe. Dette er med å underbygge en representasjon i meldingen at de yngste barna er kompetente og selvstendige aktører, og de skilles ikke ut i meldingen som ei gruppe med særegne behov. Det rådende barnesynet blir også sett i lys av individuell og samfunnsmessig gevinst, da grunnlaget for fremtiden starter allerede i barnhagen. Som spesialpedagog har man som oppgave å fremskaffe seg kunnskap om hva som *hemmer* og *fremmer* ”(...) læring, utvikling, livskvalitet og inkludering” (Tangen, 2008, s. 18). Det er individuelt hva som oppleves som hemmende er avhengig av ”(...) situasjonen og de vilkårene som til enhver tid eksisterer på ulike arenaer og samfunnsområder (ibid, s. 18)”.

Den lille gruppa og kompetente voksne

I kvalitetsmeldingen fremmer regjeringen sine føringer for hvordan barnehagen skal opptre for å oppnå god kvalitet. En fremtredende representasjon i meldingen er at det kreves høy kvalitet i barnehagen. Det fremstår av meldingen at kvalitet er grunnleggende for blant annet læring og utvikling, og for å skape relasjoner. God kvalitet omfatter at personalet besitter god kompetanse, og at gruppestørrelse er tatt hensyn til og barnets alder er av betydning. Store barnegrupper anses som hemmende for de yngste barna. ”Store grupper er mer bråkete, byr på flere anledninger til konflikt og større konkurranse om begrensede ressurser – som de voksnes oppmerksomhet” (St.meld. nr. 41, s. 60).

Den forebyggende barnehagen

Regjeringens målsetting for sin utdanningspolitikk er å skape et system som gir like muligheter for alle. Et godt barnehagetilbud skal bidra til å skape sosial utjevning, tidlig innsats og livslang læring. Kvalitetsmeldingen fremmer representasjon av *den forebyggende barnehagen*, og hva barnehagen skal være. Meldingen støtter seg til forskning som sier at ”Store barnegrupper kan vise seg å ha en negativ effekt blant annet for de yngste barna, barn med særlige behov og barn med annet morsmål (...)” (St.meld. nr. 41, s. 60). I et forebyggende perspektiv er små grupper for de yngste barna av betydning, slik at det blir færre å forholde seg til og grobunn for gode og tette relasjoner mellom barna og de voksne.

Barnehagen som læringsarena

Det kommer frem av meldingen en representasjon hvor det er lagt større vekt på læring enn omsorg. Omsorgsbegrepet har en viss tyngde i kvalitetsmeldingen, men læring syns å ha en mer fremtredende plass. Frekvensen av begrepet læring blir brukt i betydelig større omfang enn omsorg, da læring blir brukt 127 ganger mot omsorg; 57 ganger. Kvantifisering kan fortelle oss noe om vektlegging av begrepene, men man skal være forsiktig med å legge for mye vekt på slike tall. Tallene kan være interessant når de sammenlignes med tilsvarende telling i rammeplanen (jf. Kapittel 5.0). Dette kan komme av at barnehagen er blitt en del av Kunnskapsdepartementet få år før kvalitetsmeldingen kom. ”Det er mye læring i god omsorg, og omvendt. Det ligger mye omsorg i meningsfull læring knyttet til barna aktiviteter i hverdagen” (St.meld. nr. 41. s. 61). Det kommer ikke frem hva som er god omsorg, og heller ikke hva meningsfull læring innebærer. Forutsetninger for en god kognitiv utvikling er god omsorg og tilknytning, og det kommer dårlig frem hvilke faktorer som er av betydning for de yngste barna.

Analyse av Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver

Rammeplanen gir retningslinjer for virksomhetens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. I dokumentet vil Del 1 være relevant, da det er her barnehagens samfunnsmandat blir presentert (s.7-8), og herunder kapittel 1; *Barnehagens formål, verdigrunnlag og oppgaver* (s. 10-24) og del 2, herunder kapittel 2; *Omsorg, lek og læring* (s. 27-26) vil være sentrale forankringspunkt. Dette kommer av at innholdet er relevant for problemstillingen, og at det var her nøkkelbegrepene kom frem i teksten. I forhold til kvalitetsmeldingen gir rammeplanen generelle rammer for barnehagen, og gir de som jobber i barnehagen forpliktende rammer.

Omsorg, lek, læring og danning

I rammeplanen gis det retningslinjer for barnehagens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. Alle barnehager skal bygge på sin virksomhet på verdigrunnlaget og innholdet som er fastsatt i barnehageloven og på internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til.⁹ Som pedagogisk virksomhet har barnehagen sine tradisjoner og sin egenart som skal ivaretas, og sentralt er anerkjennelse av barndommens egenverdi. Barnehagens helhetlige og integrerte tilnærming ivaretas blant annet gjennom begrepene omsorg, lek, læring og danning (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s. 15). I rammeplanen handler (...) omsorg både om

---

⁹ Konvensjoner Norge har sluttet seg til er blant annet ILO- konvensjonen nr. 169 om urbefolkninger og FN's barnekonvensjon, ratifisert av Norge i 1991 og inkorporert i norsk lov i 2003 (Rammeplanen for barnhagen, 2011).

relasjoner mellom personalet og barna og om barns omsorg for hverandre (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s. 31). Dette står i forhold til det jeg tidligere har skrevet om forholdet mellom relasjon og omsorg. Relasjon med andre er viktig, da det er i relasjon med andre at omsorg utvikles og utveksles (Abrahamsen, 1999). Som verdigrunnlag i barnehagen har institusjonen et formål om

å ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling, i samarbeid og forståelse med barnas hjem (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s. 11).

Sitatet representerer et lite aldersdifferensiert syn på barnet. Det fremmes også et sterkt forankringspunkt mellom læring og dannelse, noe som anses som viktig for en allsidig utvikling. Betydningen av omsorg understrekes, men samtidig likestilles omsorg med læring. For ettåringen er behovet for omsorg grunnleggende faktor for å fremme utvikling og at læring skal finne sted. Omsorg og lek står i tett relasjon til hverandre, og forutsetningen for at barnet skal utforske og ta kontakt med andre barn beror på barnets trygghet og tilknytning (Abrahamsen, 1997). Videre i rammeplanen står at barnet har ”rett på omsorg og nærhet”.

For barnehagen er det en primær oppgave å gi omsorg og nærhet og sørge for at barna ut fra sin alder og individuelle forutsetninger blir møtt med lydhørhet, innlevelse og vilje til samspill (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s.15-16).

Her kommer det frem av sitatet et aldersdifferensiert syn på barnet, da barnets behov for omsorg ses i sammenheng med sin alder og forutsetninger. Nok en gang understrekes betydningen av omsorg, og denne gangen i relasjon med nærhet. Jeg ser her at rammeplanen fremmer et *her og nå* syn, og at lydhørhet, innlevelse og vilje til samspill er grunnleggende i møte med barna. Dette grunnlaget kan jeg se i sammenheng med tilknytningsteori, da det er i nært samspill at tilknytning skjer. Det kommer også frem at omsorg skal (...) prege alle situasjoner i hverdagslivet og komme til uttrykk i barns lek og læring, stell, måltider og påkledning (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s. 31). I rammeplanen blir også omsorg sett som en verdi i seg selv og at omsorg er en forutsetning for barnas utvikling, læring og dannelse.

Barnet som individ

Personalet i barnehagen har en yrkesetisk forpliktelse til å handle omsorgsfullt overfor barna. Alle barna har rett til omsorg og skal møtes med omsorg (Rammeplanen for barnehagen, 2011).

Omsorgsforpliktelsen stiller krav til personale om oppmerksomhet og åpenhet overfor det unike hos hvert enkelt barn og det unike i situasjonene og i gruppen (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s. 29).

Sitatet belyser viktigheten av personale sin tilstedeværelse ovenfor det enkelte barnet, og situasjonen det befinner seg i, samt gruppen som et fellesskap. Det kommer også frem av

sitatet et syn på barnet som unikt og individuelt individ. Dette synet på barnet som et subjekt og som et "human beings", hvor barnet ses som et fullverdig menneske *her og nå* (Bae, 2009; James, Prout & Jenks, 1999; Lee, 2011). Sitatet bærer preg av å se barnet som kompetent, som innebærer å se barnets muligheter i stedet for å se barnet mangler (Thune, 2008). I møte med omverden gir de yngste barna uttrykk for hvordan de har det gjennom kroppsholdning, mimikk og andre følelsemessige uttrykk, og dette skal bli tatt på alvor (Rammeplanen, 2011, s. 18). Rammeplanen fremhever at de yngste barna uttrykker sine tanker og meninger gjennom non-verbale uttrykk. Ut fra dette kan jeg se at rammeplanen synliggjør forståelse og et fokus på de yngste barna.

Barnehagen skal tilby alle barn et rikt, variert, stimulerende og utfordrende læringsmiljø, uansett alder, kjønn, funksjonsnivå, sosial og kulturell bakgrunn. Dette betyr at omsorgen og aktivitetstilbudet må tilpasses hvert enkelt barn og den aktuelle barnegruppen (Rammeplanen for barnehagen, s 17).

Det fremgår av sitatet et aldersdifferensiert syn, hvor alle barn *uansett alder* skal få et rikt, variert, stimulerende og utfordrende læringsmiljø. Omsorg og aktiviteter skal også tilpasses barnet og barnegruppen. Rammeplanen slår fast at barnehagens innhold skal bygge på "et helhetlig læringssyn, hvor omsorg og lek, læring og danning er sentrale deler" (Rammeplanen for barnehagen, s. 5). Dette kan tolkes som at omsorg ses som en del av et helhetlige læringssyn som rammeplanen verdsetter. Jeg forstår dette som at omsorg og læring går hånd i hånd, og er gjensidig koblet til hverandre. I rammeplanen kan et læringsfokus overskygge de yngste barnas behov for omsorg og tilknytning. Slik jeg forstår rammeplanen, fremgår et syn på barnet som kompetent, og barnet som selvstendige individ som tar del i sin egen utvikling (Thune, 2008).

Oppsummering av representasjoner

I rammeplanen kommer ikke representasjonene like tydelige som i kvalitetsmeldingen. Dette kan komme av at rammeplanen er gir mer generell rammer om innholdet i barnehagen, mens kvalitetsmeldingen er et politisk dokument og derfor fremstår som tydeligere formulert. I motsetning til kvalitetsmeldingen ser det ut til at de yngste barna har en synlig posisjon i rammeplanen. Av sitatene kommer det blant annet frem et aldersdifferensiert syn da barnet ses "(...) ut fra sin alder", og "(...) det unike hos hvert enkelt barn", og "(...) uansett alder".

Barn som subjekt

Hovedrepresentasjon i rammeplanen synliggjør en forståelse av barn som subjekt. Barnet fremstår som et individ med individuelle forutsetninger og behov. Dette kommer blant annet til synet når det stilles "(...) krav til personalet om oppmerksomhet og åpenhet overfor det

unike hos hvert enkelt barn” (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s. 29). Sitatet bærer preg av å se barnet et ”human being”, altså som kompetent, som innebærer å se barnets muligheter i stedet for å se barnet mangler.

Helhetlig læringssyn

Det fremgår av rammeplanen en representasjon av omsorg og læring som to av barnehagens viktigste oppgaver. Ut fra en frekvensmåling av begrepsbruk kommer det frem at *læring* blir brukt 69 ganger mens *omsorg*; 45 ganger. Ut fra denne frekvensmålingen og sammen med sitatene er det fornuftig og si at omsorg og læring har en likestilt posisjon i rammeplanen. Som sagt skal man være forsiktig med å bruke slike tall, og derfor være forsiktig med å tolke for mye ut av en slik telling. I et helhetlig læringssyn vektlegges et aktivt samspill mellom omsorg og læring, innholdet i begrepene forutsetter og utfyller hverandre. ”Barnehagen skal tilby alle barn et rikt, variert, stimulerende og utfordrende læringsmiljø, uansett alder, kjønn, funksjonsnivå, sosial og kulturell bakgrunn” (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s. 17). De yngste barnas forutsetninger og behov krever omsorg som forutsetning for utvikling og læring, og dette skal barnehagen bidra til sett ut i fra sitatet.

Omsorg og nærhet

Av analysen kommer det frem en representasjon av at omsorg har en verdi i seg selv, og at omsorg er en forutsetning for barnas utvikling, læring og danning. En av primæroppgavene til barnehagen er å gi ”(...) omsorg og nærhet og sørge for at barna ut fra sin aldre og individuelle forutsetninger blir møtt med lydhørhet, innlevelse og vilje til samspill (Rammeplanen for barnehagen, 2011, s.15-16). Måten rammeplanen uttrykker omsorg tatt i betraktning av individuelle forutsetninger og barnets alder, gir et uttrykk for forståelse av betydningen av tilknytning for de yngste barna.

Analyse av den senere tids debatt

Jeg har nå analysert barnehagens styringsdokument, og identifisert de representasjoner som kom til uttrykk der. Nå vil jeg se hvordan regjeringens bestemmelser blir møtt med motstand eller oppslutning i den offentlige debatten. Etter regjeringens satsning om full barnehagedekning, stilles det spørsmål ved om dette kunne gått ut over barnhagens kvalitet. Jeg har valgt å analysere 10 artikler hentet fra søkemonitoren A-tekst, som jeg anser som sentrale for oppgaven (jf. Kapittel 2).

Kvalitet, tilknytning og tilknytningsperson

Det kommer frem i Aftenposten (5.3.2009) at flere barn får omsorg av profesjonelle i løpet av de første to leveårene. Artikkelen lener seg på forskning gjort av Apollo, et forskningsmagasin, som hevder at avdelingene ved barnehagene er blitt større og andelene fagutdannede mindre,

samtidig er troen på barnet som selvstendige og aktive aktører styrket (Lien, Iversen & Fuglehaug, 2009).

Sitatet kan ses i lys av dagens barnesynet, som preges av et syn på barnet som kompetent og aktiv deltaker i sin egen utviklingsprosess (Thune, 2008). I samme artikkel stiller professor Lars Smith, psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo, seg kritisk til at avdelingene ved barnehagen er blitt større og at det er mindre fagutdannede. Han stiller spørsmål ved om

dette kan ha noe å si i forhold til barns mulighet til å utvikle en trygg tilknytning (Lien, Iversen & Fuglehaug, 2009).

Forskning fremmer betydningen av tidlig samspill og tilknytning hos de yngste barna (Drugli, 2010). I en artikkel i Morgenbladet (5.11.2010) skrevet av Smith, skriver han at barnehageforskning bør skifte fra et pedagogisk perspektiv til et psykologisk fokus. Tommy Tollefsen, lege i barne- og ungdomspsykiatrien deler denne meningen med Smith i Vårt land (Tollefsen, 2010). Smith mener med dette at det ikke er det pedagogiske innholdet eller de fysiske rammefaktorene som er av betydning, men at det er trivsel og utvikling. Han mener at det er store forskjeller mellom ett- og toåringens psykologiske behov. Tollefsen mener de viktigste utviklingsoppgavene til en ett- og toåring er å utvikle en følelse av trygghet, og å lære sine egne følelser å kjenne samt takle dem. For at barnet skal forstå hva de føler kreves en voksen til å speile dere sinnstilstand (Tollefsen, 2010). Smith (2010) sier at en ettåring kan knytte seg til de ansatte som tar barnets perspektiv, deler glede, gir trøst, er følsom på barnets signaler. Han påpeker at det er

de nære relasjonene mellom barn og de som jobber i barnehagen som er viktige (Smith, 2010).

Når ettåringen begynner i barnehagen er det normalt sett foreldrene som er etablerte tilknytningspersoner, og det vil påføre barnet stress av ikke å ha disse til stede i barnehagen. Barnet vil etter hvert knytte seg til andre voksne, som igjen vil ha stor innvirkning på emosjonsutviklingen. Tilknytning dannes som en funksjon av tid tilbrakt sammen og kvalitet i samspillet. For å kunne gi barnet den tryggheten og relasjonsutviklingen det trenger er primærkontakt uttrykt som et tiltak (Tollefsen, 2010). Forskning i dag sier at barn kan knytte seg til flere enn en voksenperson. Bowlby ser også fordelene med flere tilknytningsrelasjoner da det kan fremme barnets trivsel og psykiske helse (Drugli, 2010). Videre i Vårt land

(20.10.2010) og Klassekampen (17.11.2010) uttrykker Tollefsen (2010) at barn som ikke har opplevd en trygg tilknytning hjemme kan også disse barna ha størst nytte av å treffe en primærkontakt som er trygg. I et forebyggende perspektiv kan barnehagen tilføre barnet noe positivt og redusere tilgangen på noe negativt, og hjelpe barnet slik at utvikling, læring og livskvalitet fremmes.

Ja til barnhager, om kvaliteten er god

I Aftenposten (5.3.2009) uttaler Bente Johnsen, fagkonsulent i Marienlyst barnehage i Oslo at hun ikke deler Smith og Tollefsen sin mening om at de fleste barn har det best hjemme, hun mener at

Små barn har godt av å være i barnehagen. De voksne er emosjonelt til stede for barn og jeg opplever også at de knyttes fort til dem (Lien, Iversen & Fuglehaug, 2009).

Utsagnet viser en forståelse av at emosjonelt tilstedeværende voksne kan bidra til at barna knytter seg til de voksne. Slik jeg forstår stemmene i debatten er det forutsetninger som ligger til grunn i barnehagen som tilsier at bemannings- og gruppetettheten ikke er tilstrekkelig, som igjen kan føre til at de voksne i barnehagen ikke har tilstrekkelig tid og mulighet til å være emosjonelt tilstede for barna. I Morgenbladet (12.11.2010) skriver Anne Greve at menneskene som jobber i barnehagen er den viktigste ressursen. ”Det er den kunnskapen de har og deres måte å være sammen med barna på, som er avgjørende for hvordan kvaliteten blir.” Det kreves dedikerte voksne som er interessert i jobben sin og som trives med å være sammen med små barn. Det kreves at voksen som kan se hva ettåringen er opptatt av og som kan ta hensyn til hva ettåringen vil (Greve, 2010). ”Barnehagen tilfredsstiller ofte ikke behovene til de minste barna. I en barnehage med mange barn og lite organiserte aktiviteter kan det være vanskelig for de ansatte å ivareta en ettåring (Berglund, 2010).” Her kommer det frem at muligheten for å dekke de minste barnas behov står ikke i forhold til voksentettheten. Winnicott mener at omsorgspersonene må kunne noe mer enn å holde små barn i armene, de må kunne holde barna i tankene, og på den måten kan de voksne blir emosjonelt pålitelige. Å være emosjonelt tilstede krever en voksen som kan ta de yngste barnets perspektiv og lese dets non - verbale signaler (Abrahamsen, 1997). Johnsen påpeker også at barnehagen er et møtested for barn, og ser betydningen av at barn trenger andre barn. Sett i lys av relasjonsutvikling blir omsorg utviklet og utvekslet i samspill med andre (Ibid). I Adresseavisen (20.6.2012) uttaler Marianne Schjetne, styrer i Bakklandet barnehage, at det ikke lenger nødvendig å diskutere om ettåringen skal være i barnehagen, men at de er kommet for å bli. Det viktige nå er å se hvordan barnehagen kan bli best mulig for ettåringene,

en ettåring kan sikkert bli stresset av en dårlig barnehage, men en god barnehage er et godt tilbud for en ettåring (Skjesol, 20.6.2012).

Her kommer det frem at kvaliteten i barnehagetilbudet er avgjørende for at ettåringen skal få det tilbudet en ettåring har behov for. I VG (31.7.2012) skriver professor Berit Bae ved Høgskolen i Oslo og Akershus, at ettåringen kan gå i barnehagen dersom kvaliteten er god nok. Men det er av avgjørende betydning at barnet får en tilknytningsperson og et stabilt og nærværende personale. Dersom ordningen ikke er god nok kan det føre til konsekvenser for et lite barn i barnehagen. Hun ønsker et skikkelig løft når det gjelder kvalitet i barnehagetilbudet, og særlig å forbedre kvaliteten i tilbudet for de yngste barna. Førstelektor ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Ellen Os, er enig i at barnehagen kan være et godt sted for ettåringen så fremt kvaliteten er god. Os refererer til forskning som forteller mye om hva som kjennetegner en god barnehage for de yngste. Det handler blant annet om behov for stabilitet, en barnegruppe på 9 barn, utdanning blant de ansatte og at barnet forholder seg til en tilknytningsperson. Forskning gjort av Riksrevisjonen 2009 viser et gjennomsnitt av 13,5 barn ved småbarnsavdelinger, altså langt over anbefalt (Yttervik, 2012).

Lav kvalitet handler først og fremst om hva barna møter. Det er viktig å skjerme de minste mot stress, og de bør ideelt sett ikke være i gruppe med flere enn ni barn (Rønning, 1.8.2012).

Lars Smith mener at det er uheldig med en stor barnegruppe da barnet må dele den voksnes oppmerksomhet, og at det blir mindre en til en kontakt (Berglund, 2010). Førsteamanuensis, Anne Greve skriver i Morgenbladet (12.11.2010) at den viktigste ressursen barnehagen har er de menneskene som jobber der.

Den kunnskapen de har og deres måte å være sammen med barna på, som er avgjørende hvordan kvaliteten blir. Det må være voksne som tar seg tid til å se og høre hva det er ettåringen er opptatt av, og som tar hensyn til det ettåringen vil. Hvis ikke dette ligger i bunnen, blir det vanskelig for barnet å lære gjennom å utfolde seg og utforske omgivelsene sine, og å gi seg i kast med ulike utfordringer (Greve, 2010).

Sitatet svarer til det Bowlby mener om ”trygg base” og ”trygg havn”. Det forutsetter relasjonsutvikling og tillit mellom barnet og omsorgspersonen for å skape en ”trygg base”, og denne basen har barnet med seg i ryggraden når det skal utforske omgivelsene (Brandt & Grenvik 2010; Abrahamsen 1997). Det fremgår videre i artikkelen at de ulike måtene å organisere en barnehage på kan være uheldig for de yngste barna. For de yngste barna er det viktig å opprettholde en stabil gruppe uten for mange andre barn og voksne å forholde. Greve mener også det er uheldig å øke antall barn for å kompensere med flere voksne. En stor barnegruppe kan vise seg å være utfordrende for de mest sårbare barna, altså de barna som av ulike årsaker har utfordringer med tilknytning og med å konsentrere seg. ”Små barn er

kompetente, men de er ikke kompetent til å ta ansvar for sin egen trygghet og sikkerhet.” (Greve, 2010). Dette svarer til forskningene som nevnt ovenfor i artikkelen av Ytterhus (2012), at de yngste barna trenger stabilitet og en barnegruppe på 9 barn. Det er mange måter å organisere en barnehage på, men for de yngste barna er gruppestørrelsen av betydning.

Det er viktig å opprettholde en stabil gruppe uten for mange andre barn og voksne å forholde seg til (Greve, 2010).

Med dette utsagnet lener hun seg til forskning som blant annet er gjort av psykolog Lars Smith. Som mener at små barn knytter relasjoner til flere enn foreldrene, men at det er begrenset hvor mange. Store forhold i barnehagen kan gi de sårbare barna utfordringer (Greve, 2010). Greve får også støtte fra psykologspesialist i Trondheim Kommune, Anne Margrethe Rostad, som uttalte seg i Adresseavisen (20.6.2012). Hun mener at en ettåring er i en veldig sensitiv periode når det begynner i barnehagen,

hvis det blir for mange voksne å forholde seg til, kan det lett bli kluss i tilknytningen og med trygghetsfølelsen. Derfor er det fornuftig at barna har få voksne og få barn å forholde seg til (Skjesol, 20.6.2012).

Rostad mener videre at de store, åpne basebarnehagene er problematisk for de minste. Basebarnehagene gir barna alt for stort spillerom og fremmer at det når barnehagen laget små og trygge enheter, så blir de som små minihjem for barna (Skjesol, 20.6.2012). Her kan jeg identifisere et tilløp av en ny diskurs, basebarnehagediskursen. Diskurser vil alltid prege og la seg preges av andre diskurser, dette kaller Jørgensen & Phillips (1999) interdiskursivitet. jeg vil ikke gå nærmere inn på denne diskursen, til tross for at det hadde vært av interesse å se hvordan basebarnehager kan dekke de yngste barnas behov for tilknytning i et forebyggende perspektiv.

Den forebyggende barnehagen

I VG (9.8.2010) skrives det at flere og flere barn blir sendt i barnehagen ved ettårs alderen. Smith sier at dette er for tidlig for mange barn, men at det kan være et positivt tilbud for enkelte ettåringer hvis det er vanskelige forhold hjemme (Berglund, 2010). Til tross for dette mener Smith at

om det kommer et vanskeligstilt barn i en dårlig eller underbemannet barnehagen, kan det lett føre til atferdsproblemer senere (Berglund, 2010).

Slik jeg forstår dette er det vanskelig å ta imot barn med utfordringer hjemme, tilfredsstill barnets behov og drive forebyggende arbeid når ikke bemanningen er tilstrekkelig. Det kommer videre frem i artikkelen ulike forhold som kan hjelpe for å lykkes med en god barnehagestarte, det er blant annet hjemmeforhold, kvaliteten på barnehagen, hvor sårbare

barnet er og hvor god tilvenningsfasen blir (Berglund, 2010). Det fremgår i Aftenposten (5.3.2009) at oppmerksomhet og sensitivitet fra voksne danner grunnlaget for en trygg tilknytning i barnehagen. I følge Smith er trygg tilknytning betydningsfullt for barns videre utvikling. Smith lener seg på internasjonal forskning som hevder at utrygge barn kan gi psykososiale vansker som ungdom og voksne. Det nevnes blant annet at ADHD, spiseforstyrrelser og ulike depressive tilstander har ofte sin rot i utrygg og desorientert tilknytning. Psykologspesialist Joachim Haarklou sier i samme artikkel at utrygge barn vil jakte på tryggheten de aldri fikk resten av livet. Han tviler ikke på senskader og at barna blir stresset av en for tidlig barnehagestart (Lien, Iversen & Fuglehaug, 2009).

Alle barn bør ikke gå i barnehage, slett ikke de minste (Lien, Iversen & Fuglehaug, 2009).

Haarklou mener at barnet bør være hjemme hos mor eller far de første to årene, hvor det viktigste er å bygge en solid base for trygghet. I samme artikkel minner Haarklou også om at forskning gjort i Tyskland og Amerika slår fast at stresshormonet kortisol er dobbelt så høy for barns som går i barnehagen kontra de som er hjemmeværende (Lien, Iversen & Fuglehaug, 2009).

Oppsummering av representasjoner

Det sårbare barnet

I analysen fremstår flere nyanser blant stemmene i debatten. Noen legger vekt på det kompetente barnet, mens den dominerende virkelighetsforståelsen blant stemmene i debatten har et syn på barnet som sårbart. Dette kommer blant annet av at barnet har først og fremst behov for tilknytning og omsorg i små grupper og i trygge omgivelser.

Den lille gruppa og kompetente voksne

Det fremgår også en representasjon av de yngste barna har det godt i barnehagen, men med forbehold at barnehagen har god kvalitet. For å oppnå god kvalitet kommer det frem et tydelig krav om kompetente voksne, stabilitet og at barnegruppen er liten, altså gruppestørrelsen er av betydning. ”Det er viktig å opprettholde en stabil gruppe uten for mange andre barn og voksne å forholde seg til” (Greve, 2010). Stor barnegruppe hevdes å være hemmende for barnets utvikling og livskvalitet, mens en liten gruppe kan ses som fremmede for barnet, da det gir trygghet og et godt grunnlag for relasjonsbygging og utvikling. I barnehagen kan det bli ”(...)for mange voksne å forholde seg til, kan det lett bli kluss i tilknytningen og med trygghetsfølelsen. Derfor er det fornuftig at barna har få voksne og få barn å forholde seg til” (Skjesol, 2012).

Forebygging avhengig av kvalitet

Med et forebyggende perspektiv synliggjør de ulike stemmene i debatten en representasjon av at det er behov for større stabilitet og kompetente voksne i barnehagen for at ettåringen skal få dekket sine behov for tilknytning og trygghet. Stemmer i debatten stiller seg kritisk til barnehagen som forebyggende, når barnehagen er av dårlig kvalitet. ”(...) om det kommer et vanskeligstilt barn i en dårlig eller underbemannet barnehagen, kan det lett føre til atferdsproblemer senere” (Berglund, 2010). En annen representasjon som synliggjøres er at barnet har det best hjemme sammen med omsorgsgiver, og at dette er det beste for barnets forutsetninger.

Fra representasjoner til lagdeling

Når har jeg analysert barnehagens styringsdokumenter og den senere tids debatt. Jeg har identifisert representasjoner i styringsdokumentene og vis hvordan de ble møtt i den offentlige debatten. Det neste steget er det tredje steget ved analysen, diskursens lagdeling. I kapittelet som kommer vil jeg se hvilke trekk ved representasjonene som bryter mot hverandre eller som er forendelige.

5. Identifisering av diskursens lagdeling

Representasjoner kommer mellom den fysiske gitte verden og vår sansing av den, og er altså måten verden framtrer for mennesket på (Neumann, 2001, s. 33). Representasjoner er altså hvordan ulike fenomener fremstår for oss, og ikke virkeligheten selv. I en diskursanalyse handler det om å søke etter om representasjonene er like *bestandige* eller *konstante*, det vil si hvilke trekk som forener eller differensierer representasjonene. Dette kan omtales som diskursens *lagdelinger*. Andre momenter ved lagdelingen er å se på representasjonens *treghet*, da noen representasjoner er tregere å forandre enn andre. Jeg vil også se på representasjoner som skaper *motstand* og/eller som er i *diskursiv kamp* og hvordan de eventuelt videre er med på å skape *diskursive forandringer*. For å forstå diskursen i et helhetlig perspektiv, vil jeg se *diskursens materialitet*, dette fordi det foregår en gjensidig forståelse mellom språk/tanke, handling og materialitet (Neumann, 2001).

Makt og motstand

Analysen viser en dominerende representasjon, og en alternativ representasjon. Dette betyr at diskursen verken er lukket eller åpen, og det eksisterer dermed ikke en hegemonisk tilstand. Staten utøver makt gjennom styringsdokumentene, men det fordrer ikke nødvendigvis en hegemonisk tilstand. Med dette mener jeg at fra statlig hold vises en tydelig satsning på at alle barn i alderen 1 – 5 år skal i barnehagen. Samfunnet i dag har på grunn av ulike betingelser, blant annet likestilling og økonomisk vekst, bidratt til at de fleste barna begynner i barnehagen når det er fylt 1 år, noe som kan tilsi en sterk versjon av hegemoni. Til tross for dette er det noen foreldre som er hjemme med barna, og derfor ikke en hegemonisk tilstand. Debatten synliggjør ulike stemmer som har bidratt til å skape sterk uenighet blant departement og politikere på den ene siden og forskere, pedagoger og foreldre på den andre siden, om hva som er beste for ettåringen og de yngste barna i barnehagen. Kvalitetsmeldingen hevder på en side at barnehagen har god kvalitet og er et godt sted for barnet, mens fra stemmer i debatten blir det hevdet at barnehagens kvalitet kan være dårlig, og derfor ikke den beste løsningen for barnets utvikling og livskvalitet. Kvalitetsmeldingen har i svært liten grad et aldersdifferensiert syn på barna, og med nyere forskning som foreligger, har bidratt til en reaksjon fra det norske samfunnet og den øvrige debatten om ettåringen i barnehagen oppstått. Uenighetene blant stemmene i diskursen kan komme av ulike verdier og holdninger, som kan ses som diskursens materialitet.

To posisjoner; "Pedagogisk – Psykologisk"

Ut i fra analysen kunne jeg sagt at det dreier seg om to diskurser, men jeg syns det er lite fruktbart å dele opp diskursen. Jeg anser det som rimelig og fornuftig å se det som én diskurs med ulike posisjoner. Det eksisterer to posisjoner i diskursen, et pedagogisk ståsted og et psykologisk ståsted. En posisjon i diskursen skapes når bærer av samme representasjon er institusjonalisert (Neumann, 2001). Fra kvalitetsmeldingen fremstår en pedagogisk posisjon, hvor meldingen synliggjør en representasjon av *det kompetente barnet*. Dette kommer av et gjennomgående fokus på barnet som kompetente og selvstendige aktører. Mens fra flere av stemmene i debatten fremstår en psykologisk posisjon, hvor det synliggjøres en representasjon av barnet som *det sårbare barnet*. Jeg ser av stemmene i debatten at barnet har behov for tilknytning og omsorg, og voksne som er tilgjengelige og emosjonelt til stede. Den psykologiske og pedagogiske posisjonen kan ha mange fellestrekk, men har også et differensiert syn. Dette kan komme av posisjonenes ulik materialitet i form av verdier og holdninger, bakgrunn og erfaring.

Fra rammeplanen kan jeg observere sider ved begge posisjonene. I rammeplanen ses *barn som subjekt*, og hvor synet på barnet preges av barnets muligheter og ikke begrensninger. Samtidig ses omsorg og nærhet som grunnleggende for helhetlig læring. Med dette kan jeg se at rammeplanen har innslag fra både den psykologiske og pedagogiske posisjonen. En av stemmene i debatten kommer fra Lars Smith, professor ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo. Han mener at barnehageforskning bør skifte fra et pedagogisk perspektiv til et psykologisk fokus (Morgenbladet, 5.11.2010). Smith kan se ut til å være en av personene som engasjerer seg og har den mest fremtredende stemmen i debatten. Professorens kunnskapsdekning kan bidra til at hans stemme har makt i debatten. Fra stemmene i debatten kan den psykologiske posisjonen ses som en representasjon som utfordrer og gjør motstand mot den pedagogiske posisjonen. Når en representasjon blir utfordret får man en diskursiv kamp. I dette tilfelle en kamp om definisjonsmakt mellom det pedagogiske og det psykologiske, om hvilke verdier og holdninger som skal prege barnehagen som virksomhet.

"Barnehagen som læringsarena" – "Først og fremst tilknytning"

Fra kvalitetsmeldingen og rammeplanen fremstår en representasjon av *barnehagen som læringsarena*. Gjennomgående i kvalitetsmeldingen fremstår læring som et sentralt ankerpunkt, og omsorg og tilknytning kan se ut til å komme i skyggen av dette. I en frekvensmåling av begrepene *læring* og *omsorg*, er forskjellene er tydelige i kvalitetsmeldingen. Selv om tallene ikke kan gi grunnlag alene til å trekke konklusjoner, kan

det gi indikasjoner for hva som blir vektlagt. Den fremtredende posisjonen læring har fått i kvalitetsmeldingen, kan komme av at barnehagen har gått fra å være en del av Barne- og Likestillingsdepartementet til en del Kunnskapsdepartementet, og derfor et steg nærmere en del av barnets utdanningsløp. Endring i det administrative kan ha ført til endringer i verdier og holdninger og dermed formuleres de offentlige dokumentene med grunnlag i en annen materialitet. Kvalitetsmeldingen bærer preg av å være skrevet av Kunnskapsdepartementet og de verdier og holdninger som eksisterer der. De verdier og holdninger som preger Kunnskapsdepartementet kan komme av paradigmeskiftet når det gjelder syn på barn. Synet på barnet har i de senere årene endret seg fra ”skrøpelige novise til resilient kompetansebarn”. Det kompetente barnet blir sett som en aktiv deltaker i sin egen utviklingsprosess (Thune, 2008, s. 223-224). Til tross for dette ses omsorg og læring i et annet lys i rammeplanen. Sett ut i fra frekvensmålingen brukes begrepene *læring* og *omsorg* i større grad av likevekt. Ut fra analysen fremstår omsorg og læring som likestilt, hvor den ene forutsetter og fremhever den andre. I rammeplanen ses også omsorg i relasjon med nærhet, og omsorg i seg selv har en egenverdi. Sentralt i debatten fremheves en representasjon av at barnet først og fremst har behov for trygg tilknytning og god omsorg, som igjen gir grobunnen for videre at utvikling og læring kan skje. Med dette kan jeg se at rammeplanen og stemmer i debatten har tilløp til et forenelig syn, hvor omsorg er grunnleggende for all læring og utvikling.

”Den lille gruppa og kompetente voksne”

I søken etter om representasjonene er like bestandige eller konstante, har jeg ved å identifisere representasjonene sett at styringsdokumentene og de ulike stemmene i debatten har et tilløp til felles syn på en god barnehage. De har felles verdier og en forenelig oppfatning av at kvalitet i barnehagen er viktig, og at et godt barnehagetilbud er betinget av et stabilt og kompetent voksenpersonale. Et annet forenelig moment som fremtrer blant stemmene i debatten er at de yngste barna har behov for en liten og stabil gruppe, dette svarer til forskning som kvalitetsmeldingen velger å trekke frem. Til tross for at kvalitetsmeldingen viser til denne forskningen, er det ikke synlig representert i meldingen forøvrig. Neumann (2001) mener at det er vanskelig å forandre trekk ved diskursen som forener. Likevel har debatten en stemme som hevder at barn har det best hjemme med familien, og at det er foreldrene som er de kompetente voksne. Blant utvalget av avisartikler er denne stemmen for svak og derfor utfordrer den ikke den forenelige representasjonen. Det er mulig om utvalget av avisartikler hadde et større omfang, ville det vært mulig at flere representasjoner er blitt identifisert.

”Den forebyggende barnehagen”

Forebygging er et viktig trekk ved kvalitetsmeldingen og ved rammeplanen. Regjeringens målsetting for sin utdanningspolitikk er å skape et system som gir like muligheter for alle. Et godt barnehagetilbud skal bidra til å skape sosial utjevning, tidlig innsats og livslang læring. Som barnehagens samfunnsmandat skal barnehagen utøve helsefremmende og forebyggende funksjoner med et særlig ansvar for å forebygge vansker og oppdage behov. De ulike stemmene i debatten problematiserer og utfordrer styringsdokumentene og dens forebyggende hensikter, og stiller seg kritisk til barnehagen som forebyggende virksomhet dersom kvaliteten på barnehagetilbudet er dårlig. Blant stemmene i debatten fremstår to representasjoner om forhold som gjelder ettåringens dag i barnehagen. På den ene et syn på at barnehagen er et godt sted for ettåringen, dersom kvaliteten er god. Dominerende representasjon blant stemmene i debatten fremmer et behov for større grad av stabilitet og kompetente voksne, og små barnegrupper på den ene siden, mens på den andre siden er det beste forebyggende tiltaket å la barnet være hjemme sammen med omsorgsgiver. Blant to av debattens stemmer, kan den ene fremstå som en dominerende representasjon, mens den andre fremstår som en svakere representasjon på grunn av et mindretall av stemmer. I debatten fremstår ulike stemmer, blant stemmene fra styrere, pedagogiske ledere og forskere. Ulik materialitet gjenspeiler seg også blant de ulike stemmene i debatten, da de har forskjellig bakgrunn og erfaringer og forståelse av fenomenet.

Oppsummering av diskursens lagdeling

På bakgrunn av analysen og ved diskursens lagdelinger har jeg identifisert tendenser til både forenelige og differensierte virkelighetsrepresentasjoner. Diskursen knytter seg til to hovedposisjoner; den pedagogiske og den psykologiske. Jeg har valgt her i oppsummeringen å illustrere diskursen med hjelp av en modell som blant annet Neumann (2001) bruker i boken; *Mening, Materialitet, Makt*. Neumann er selv inspirert av statsviter J. Bially (1998), som igjen er inspirert av F. Lyotard (1988). Modellen illustrerer diskursen som en lukket feedback – loop mellom virkelighet, verdier og institusjoner.

Pedagogisk

Kvalitetsmeldingen

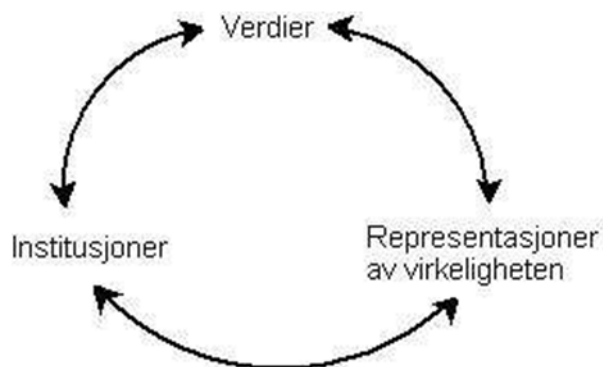
Rammeplanen

Psykologisk

Den senere
tidsdebatt

Posisjonene gir uttrykk for forskjellige verdier

Norske masse-
media
Departement
Forskning

- "Det kompetente barnet -
"det sårbare barnet
- "Barnehagen som
læringsarena" – "Først og
fremt tilknytning"
- "Den lille gruppa og
kompetente voksne"
- "Den forebyggende
barnehagen"

De verdier som preger diskursen kan deles inn i to hovedposisjoner; pedagogisk og psykologisk. Underlagt disse posisjonene fremgår ulike syn på barnet, hvor på den ene siden ses barnet som kompetent, mens på den andre siden ses barnet som sårbart. Ut fra synet som kvalitetsmeldingen bærer preg av, den pedagogiske posisjonen, fremgår barnehagen som en læringsarena, mens fra den senere tids debatt fremgår den psykologiske posisjonen, hvor det fremmes et behov for tilknytning om læring og utvikling skal finne sted. Rammeplanene synliggjør et forenlig syn med begge posisjonene, og bærer derfor verdier og holdninger fra begge hovedposisjonene ved diskursen. Diskursen har et forenlig syn på at de yngste barn har behov for små barnegrupper og voksne som er kompetente. Forebygging ses som et viktig trekk ved kvalitetsmeldingen og ved rammeplanen, da barnehagen har et særlig ansvar for å forebygge vansker og oppdage behov. De ulike stemmene i debatten problematiserer og utfordrer styringsdokumentene og dens forebyggende hensikter, og stiller seg kritisk til barnehagen som forebyggende virksomhet dersom kvaliteten på barnehagetilbudet er dårlig. Kunnskapsdepartements lovnader om full barnehagedekning skulle ikke senke kravene til kvaliteten i tilbudet, og til tross for dette har satsningen bidratt til større barnegrupper og dårligere pedagogtetthet i barnehagen. Dette kan ha bidratt til at vi har fått den debatten vi har i dag. Fra regjeringens side kreves det hardt diskursivt arbeid for å opprettholde en "sann" representasjon og resonans i feedback-loop. Den nye Meldingen til Stortinget, *Fremtidens barnehage* (Meld.St. 24 (2012-2013)) kan ses som en del av regjeringens diskursive arbeid. Dette vil fremgå i mine avsluttende kommentarer ved denne masteroppgaven.

6. Avsluttende kommentarer

Den nye Meldingen til Stortinget kom alt for seint for kunne bli en del av denne masteroppgaven. Det har i midlertidig vært interessant å følge hvordan meldinger er blitt mottatt i den offentlige debatten, og hvor det allerede stilles kritiske spørsmål til innholdet. Til tross for det, er det mange momenter i *Fremtidens barnehage* (Meld.St. 24 (2012-2013)) som bekrefter mine funn i analysen. Det er noen forhold jeg velger å vektlegge i dette avsluttende kapitlet – funn som svarer til problemstillingen og for hvor veien går videre.

Først et tilbakeblikk på problemstillingen for denne masteroppgaven;

Hvordan kan man se de yngste barnas behov for tilknytning i sammenheng med barnehagen som forebyggende virksomhet?

De yngste barna har en svært utydelig posisjon i barnehagens styringsdokumenter, og i særlig grad i kvalitetsmeldingen. Debatten om ettåringer i barnehagen i norske massemedia, kan ses å være en reaksjon på de yngste barnas manglende posisjon, og blir derfor problematisert og utfordret blant stemmene i debatten. I analysen av barnehagens styringsdokumenter, og spesielt i kvalitetsmeldingen, fremstår de yngste barna som en del av den helhetlige barnegruppen og ikke en egen gruppe med særegne behov. Det kommer frem av *Fremtidens barnehage* at det vurderes å innføre en bestemmelse i barnehageloven om at barn har rett til å tilhøre en barnegruppe, og det vurderes også å innføre en bestemmelse i barnehageloven om at barnegruppestørrelsen skal være forsvarlig. Med rett til å tilhøre en barnegruppe kan de yngste barn få en sterkere posisjon, hvor de blir imøtekommet sine grunnleggende behov. Det kreves et personale med mye kunnskap om barnet i gruppen, og som vet hvordan man skal møte de ulike barnas følelsesverden, og betydningen av å være emosjonelt tilstede for å se hvert enkelt barns kompetanse.

I *Fremtidens barnehage* blir rammeplanen og barnehagens innhold problematisert, det er tilsynelatende ikke "(...) godt nok tilrettelagt for de yngste barna. Det er også pekt på de yngste barnas behov for en trygg tilknytning og pedagogiske miljøer som sikrer et lavt stressnivå (...)" Dette sitatet er med på å understreke mine funn i analysen, hvor det i svært liten grad synliggjøres en forståelse for de yngste barnas behov for tilknytning, og hvordan tilknytning kan ses som grunnleggende faktor i forebyggende arbeid. Fra den nye Meldingen

til Stortinget fremstår de yngste barna som sårbar, og hvor i *Fremtidens barnehage* ser behovet for et miljø som skal møte barnets behov for tilknytning og sikrer et lavt stressnivå.

Det er to hovedposisjoner som dominerer analysen, den pedagogiske og den psykologiske, hvor det er uenigheter om hvilke verdier og holdninger som skal prege den norske barnehagen. I analyse har jeg identifisert differensierte og forenelige syn, men flest differensierte synspunkter. Blant de meste fremtredende stemmene debatten, er det bred enighet om behov for god personaltetthet, kompetente voksne og små grupper for de yngste barna. Dette er sentrale elementer som setter standarden på barnehager med høy kvalitet. Små grupper og tilstrekkelig personaltetthet fremstår som elementært i forhold til å møte de yngste barnas behov for tilknytning. De samme elementene ses også i sammenheng med forebygging, hvor tette relasjoner og emosjonelt tilstedeværende voksne kan gi de yngste en trygg tilknytning. På en annen side kan barnehagen som har dårlig kvalitet møte utfordringer da de ikke har de sentrale elementene for å oppfylle de yngste barnas behov for trygg tilknytning. I *Fremtidens barnehage* varsler regjeringen at ønskes å utjevne kvalitetsforskjellene i barnehagen, og derfor vil de innføre krav om grunnbemanning i barnehagen, hvor de ønsker én voksen pr tre småbarnsplasser (1:3) og én voksen pr seks storbarnsplasser innen 2020. Barnehagelovsutvalget har også foreslått en mer ambisiøs pedagognorm, som vil innebære at pedagogiske ledere skal utgjøre 50 prosent av bemanningen i 2020. Dette kan bidra til bedre forutsetninger til å skape trygg tilknytning mellom de voksne og barna, og tilknytning som faktor i forebyggende arbeid.

Uenigheten om de verdier og holdninger som skal prege de yngste barnas hverdag i barnehagen er i det denne oppgaven avsluttes, enda ikke over. Det er i midlertidig usikkert hva som vil skje i utviklingen av den fremtidige barnehagen. Det kan derimot se ut til at Kunnskapsdepartementet har fått andre forståelser av de verdier som bør prege hverdagen for de yngste, dette synliggjøres gjennom *Fremtidens barnehage*.

Grunnet dagsaktuelle endringer innefor barnehagesektoren, har det vært interessant å gjennomføre denne masteroppgaven. Det viser seg at mange av de sentrale elementene ved oppgavens funn gjenspeiles i den nye Meldingen til Stortinget. Det gjenstår å se hvilke elementer fra *Fremtidens barnehage* som blir oppfylt, og om det vil føre til en bedre kvalitet ved barnehagen for de yngste barna. Vil de yngste barnas behov for tilknytning, og tilknytning som faktor i forebyggende arbeid få større fundament i barnehagens styringsdokumenter? Et svar på dette spørsmålet ligger i fremtiden, og fremtidens barnehage.

Ettåringen i barnehagen er et relativt nytt fenomen, og jeg ser derfor et behov for ytterligere forskning for å øke kunnskapen om de yngste barna i barnehagen, og forskning for økt kunnskap om den langsiktige virkningen av den tidlige barnehagestarten. Jeg vil med dette oppfordre spesialpedagoger og allmennpedagoger til å engasjere seg i debatter og i forskning for å skape bevissthet rettet mot de yngste barna i barnehagen sett i forebyggende perspektiv.

Kilder

Offentlige dokumenter

Kunnskapsdepartementet (2007). *Full barnehagedekning*. Hentet 24. november 2012, fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/pressemeldinger/2007/full-barnehagedekning-.html?id=482446>

Meld. St. 24 (2012-2013). *Fremtidens barnehage*. Hentet 1. april 2013, fra

<http://www.regjeringen.no/pages/38272872/PDFS/STM201220130024000DDDPDFS.pdf>

NOU: 12:1.(2012). *Til barnets best*. Hentet 1. februar 2013, fra

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2012/nou-2011/17/4.html?id=669273>

NOU: 2009:10. (2009). *Fordelingsutvalget*. Hentet 1.april 2013, fra

<http://www.regjeringen.no/pages/2185274/PDFS/NOU200920090010000DDDPDFS.pdf>

Rammeplanen for barnehagen (2011). Hentet 1. november 2012, fra

http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Barnehager/Rammeplan_2011/KD_bo_kmal_Rammeplan_2011_web.pdf

St.meld. nr. 41 (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*. Hentet 1.november 2012, fra

<http://www.regjeringen.no/pages/2197014/PDFS/STM200820090041000DDDPDFS.pdf>

Temaheftet om barns medvikning (2006). Hentet 1. mars 2013, fra

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/300463-temahefte_om_barns_medvirkning.pdf

Temaheftet om de minste barna i barnehagen (2006). Hentet 1. mars 2013, fra

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/veiledninger_brosjyrer/2008/temahefter---rammeplan-for-barnehagen.html?id=498148

Utdanningsdirektoratet (2009). Hentet 1. mars 2013, fra

http://www.udir.no/Upload/Brosjyrer/5/Veiledn_Spesialundervisn_2009.pdf?epslangu age=no

Avisartikler hentet fra søkemonitoren A-tekst

- Beck, C. W. (2012, 27. april). Barnehageeksperimentet. *Klassekampen*.
- Lien, A., Iversen, R. K., & Fuglehaug, W. (2009, 5. mars). Best for ettåringen å være hjemme. *Aftenposten*.
- Berglund, E. L. (2010, 9. august). Mange ettåringer er for små. *VG*.
- Tollefsen, T. (2010, 29. oktober). De minste trenger trygghet. *Vårt land*.
- Smith, L. (2010, 5. november). Et fast punkt og en trygg havn. *Morgenbladet*.
- Greve, A. (2010, 12. november). Hvem får avgjøre hva som er god kvalitet? *Morgenbladet*.
- Tollefsen, T. (2010, 17. november). Trygg i barnehagen? *Klassekampen*.
- Skjesol, H. (2012, 20. juni). Vil gi ettåringen en bedre start. *Adresseavisen*.
- Yttervik, L. K. (2012, 31. juli). Barn under 2 år har det best hjemme. *VG*
- Rønning, M. (2012, 1. august). Trygt for ettåringen å være i barnehagen. *Dagsavisen*.

Litteratur

- Abrahamsen, G. (1997). *Det nødvendige samspillet*. Tano Aschehoug
- Bae, B. (2009). Å se barn som subjekter – noen konsekvenser for oppvekstarbeid.
Mørreaunet, S., Glaser, V., Lillemyr, O. F. & Moen, K. H. (Red.), *Inspirasjon og kvalitet i praksis – med hjerte for barnehagefeltet*. Oslo: Pedagogisk Forum
- Befring, E. (2012). Forebygging – tidlig innsats til barnas beste. I Bjørnrud, H. & Nilsen, S. (Red.), *Tidlig innsats. Bedre læring for alle?*, (2. utg.). (s. 21-36). Oslo Cappelen Damm
- Befring, E. (2008). Forebygging i en psykososial kontekst. I Befring, E. & Tangen, R. (Red.), *Spesialpedagogikk*, (4. utg.). (s. 170- 191). Oslo: Cappelen Damm
- Brandt, A. B. & Grenvik, T. H. (2010). *Med barnet i sentrum*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Bjørnestad, E. & Samuelsson, I. P. (2012). *Hva betyr livet i barnehagen for barn under tre år? En forskningsoversikt*. Hentet 2. mai 2013, fra http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Barnehager/Rapporter%20og%20planer/Forskningsoversikt_HIOA.pdf
- Fairclough, N. (1995). *The Archeology of Knowledge*. Bristol: Routledge
- Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse – en tekstsamling*. København: Hans Reitzels Forlag

- Foucault, M. (2000). *Galskapens historie i opplysningstidens tidsalder*. Oslo: Boklubbens Kulturbibliotek.
- Foucault, M. (1979). *The order of things*. USA: Random House
- Hart, S. & Schwartz, R. (2008). *Fra interaksjon til relasjon. Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- James, A., Jenks, C. & Prout, A. (1999). *Den teoretiske barndom*. København: Gyldendal
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Killen, K. & Olofsson, M. (2003). *Det sårbare barnet. Barn, foreldre og rusmiddelproblemer*. Oslo: Kommuneforlaget
- Kleven, T. A. (2011). Forskning og forskningsresultater. I Kleven, T. A. (Red.), Hjaldegaard, F. & Tveit, K. *En innføring i pedagogisk forskningsmetode: en hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. (2. utg.). (s. 9-26). Oslo: Unipub
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvistad, K. & Søbstad, F. (2005). *Kvalitetsarbeid i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Larsen, A. & Slåtten, M. (2008). *En bok om oppvekst. Samfunnsfag for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget
- Lee, N (2001). *Childhood and society - Growing up in an age of uncertainty*. Great Britain: Open University Press
- Neumann, I. B. (2001). *Mening, materialitet, makt. En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Postholm, M. P. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Ringdal, K. (2009). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Seland, M. (2011). *Livet i den fleksible barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Solheim, E. (2010). Utviklingsstøttende samspill i barnehagen – fokus på de minste barna. I Kvello (Red.), *Barnas barnehage 2 – Barn i utvikling*. (1. utg.). (s. 98- 135). Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Søbstad, F. (2002). *Jaktstart på kjennetegn ved den gode barnehagen*. Første rapport fra prosjektet "Den norske barnehagekvaliteten". Trondheim: Dronning Mauds Minnes Høgskole. DMMHs publikasjonsserie nr 2/2002.
- SSB (2012). *De fleste små barn går i barnehage*. Hentet 19. mars 2013, fra <http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/de-fleste-smaa-barn-gaar-i-barnehage>
- Tangen, R. (2008). Tilnæringsmåter og temaer i spesialpedagogikk: en introduksjon. I Befring, E. & Tangen, R. (Red.), *Spesialpedagogikk*. (4. utg.). (s. 17 – 42). Oslo: Cappelen Damm
- Thune, H. (2008). *Om barnet. Oppdragelse, opplæring og omsorg gjennom historien*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Tveit, K. (2011). Historisk forskningsmetode. Kleven (Red.). I. Hjalde, f. & Tveit, K. *En innføring i pedagogisk forskningsmetode: en hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. (2. utg.). (s.139 - 178). Oslo: Unipub
- Jäger, S. & Maier, F. (2009). Theoretical and methodological aspects of Foucauldian critical discourse analysis and dispositive analysis. (Red.). I Wodak, R. & Meyer, M. *Methods of critical discourse analysis*. (2. utg.). (s. 34- 62). Great Britain: Sage
- Wilken, L. (2011). *Bourdieu for begyndere*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.